



Liget

2022-10
október

TARTALOMJEGYZÉK [XXXV. évfolyam 10. szám]

WORLD PRESS PHOTO 2022

Cselik Ágnes | **RAJTAÜTÉS** 4

Kállai Katalin | **A TIGRIS; HÁROMKIRÁLYOK / AVAGY A SEMMI** 7

Szirmai Panni | **INVERZ SÁMSON** 12

Taizs Gergő | **AMIT MAGADDAL VISZEL;** 17

AZ ÉHES SZELLEME SZERELMES LETT; MAMA HANGJA

Janecskó Kata | **NINCS MÁŠ** 24

Fecske Csaba | **HÚSLESŐK** 26

Inczédy Tamás | **AZ ÜGYELETES** 28

Csongor Andrea | **KULTIKUS TESTTÁRGYAK; INTIM SZOBA;** 33

SAJÁT KÉPÉRE

Makó Ágnes | **MIMIKRI** 39

Novák Gábor | **HOMUNCULUSOK** 42

Szabolcsi Viktória | **A HÚSBOLT ELŐTT; ANAKONDA; HAZAÚT** 49

Bíró Judit | **21. SZÁZADI SZÁRNYASOLTÁR, KÖZEPÉBEN** 55

RÓZSASZÍNLILA VIRÁGGAL

WORLD PRESS PHOTO 2022

Szabó Attila | **CHECK OUT** 60

Vörös István | **TIGRISFÉNY** 62

Z. Karvalics László | **KIFELE A ZÓNÁBÓL** 65

HÁTTAL – VÁLOGATÁS A FORTEPAN KÉPEIBŐL

Szirmai Panni | **FRISS HÚS** 68

Bacsák Dániel | **A LÁTHATATLANOK [12]** 71

Kiadja | Liget Műhely Alapítvány
1122 Budapest, Kíssvábhegyi út 4-6.
info[kukac]ligetmuhely.com

ISSN 1789-4980

Alapító szerkesztők | Levendel Júlia, Horgas Béla
Felelős szerkesztő | Horgas Judit
Tervezőszerkesztő | René Margit
Főmunkatárs | Szirmai Panni
Olvasószerkesztő | Bognár Anikó
Tudományos lektorok | Kiss Lajos András, Victor András

Cselik Ágnes

RAJTAÜTÉS

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-04 | ESSZÉ, WORLD PRESS PHOTO



Szép ez a fotó, olyan, mint egy megrendezett színpadi kompozíció, talán a finálé, a nagy zárókép, amikor minden szereplő felvonul a színpadra, és jól megszerkesztett, dinamikusnak tűnő jelenetbe merevedik. Pedig tudjuk, hogy ez az élet egyetlen pillanata, a kimerevített idő, és nincs is itt a főszereplő, akinek megrendelésére készült a darab. A rendező mindig ügyel, hogy távol maradjon attól a helytől, ahol a

leszámolás zajlik, az ő keze nem piszkolódik össze, nem tehet semmiről, nem is tudta, mindenki értse meg, nem volt más megoldás, ezt kívánta a közjó és a haladás, a fejlődést nem lehet megállítani. Nincs itt semmilyen önös érdek, az ország fellendülése teszi szükségessé az intézkedéseket. Majd kárpótolják a rajtavesztetteket, egyszer, majd, jelenleg éri be az ígéretekkel, és legfőképp ne rendezzenek jeleneteket, ne kényszerítsék a rend fenntartóit erőszak alkalmazására. Sajnálatos, hogy nem hallgatnak a szép szóra és ellenszegülnek, kínos ez mindenkinek, leginkább magának a politikai hatalomnak. Lám, nyilvánosan mossa kezét, nyilatkozik a sajtónak. Itt a Word Press Photo kiállításon is ki kellene tenni a mindent tisztázó sajtóközleményt, akkor biztosan senki sem értené félre a képet, mert így, ugye, a tájékoztatás egyoldalú, a másik fél nem hallgattatott meg. Holott igenis kell az a vasútvonal, össze kell a kötni a kikötőt Pereirával, ezt mindenki tudja, a régió fellendülése számít mindenekelőtt. San Isidro útban van, elég ránézni a térképre, a vak is láthatja, a vasút nem kerülhet ekkorát, rettenetesen megemelné a költségeket. Volt természetesen szó kárpótlásról, igaz, hogy máig csupán elszállt ígélet maradt, de hát majd, egyszer, nem kell türelmetlenkedni. Meglesz, amikor a helyzet lehetővé teszi és a körülmények is úgy alakulnak, hogy az ország megengedhet magának némi nagyvonalúságot. Most nehéz idők járnak, ilyenkor kellene összefogni, megérteni, nem pedig nyilvános botrányt csinálni. Jobban belegondolva ezek az emberek San Isidróban kárt okoznak az országnak, rontják a megítélést és akadályozzák a haladást, nincs bennük belátás, egyéni érdekük fontosabb számukra, mint a nemzet jövője. Példát kellene statuálni, hadd lássa mindenki, hogy a nemzet erős és egységes, és nem tűri az árulást. Örüljenek, hogy ennyivel megúszták, elcsattant egy-két pofon, volt ráncigálás, és időnként oda is kellett rúgni. Szabályosan rajtuk kellett ütni, de maguknak köszönhetik, és ha még egyszer hallatnak magukról, kapnak többet is, hogy megemlegessék és elmenjen a kedvük a lázongástól.

kép | Vladimir Encina, Kolumbia

San Isidro telep lakóinak kilakoltatása 2021. március 3-án kezdődött, mielőtt nekiláttak volna a Risaralda megyeszékhelyét és Buenaventurát, Kolumbia fő csendes-óceáni kikötőjét összekötő vasútvonalépítésének. A hatóságok azzal érveltek, hogy a vasúti megaprojekt munkát és befektetéseket hoz a térségbe, és hogy a föld hivatalosan nem a kilakoltatott embereké. Encina fotóinak közzététele és az azt követő médiavisszhang nyomán a központi kormány tagjai közbenjártak, hogy San Isidro elűzött lakói kártérítést és új otthont kapjanak. A lakókat

ideiglenes szállásokon helyezték el, de 2022 elejéig még nem kaptak új földet.

Rendőrök letartóztatnak egy San Isidróról kilakoltatott férfit, miközben felesége és családja tiltakozik. Puerto Caldas, Risaralda, Kolumbia, 2021. március 6.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Kállai Katalin

A TIGRIS

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-13 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



W. B. versére

Tigris tigris éjszakánk
erdejében kósza láng
rettenetű kéz szabta rád

elveszett szimetriád

Katlanná vált hús hegyek
mélyén forni kezd szemed
harcok hőse tűzben égsz
nem borít be a sötét

Szívedet nyaldossa láng
Fáradt izma egyre ráng
Emlékszik az újszülött
Karja lába hogy nyüszög

Agyadba vájt már a Nap
Fogaidban tűzagyag
Gyilkos terror csap le rád
Anyád fiad már a láng

Mikor egyszer vége lesz
Add nekem tekinteted
Bárány lettél szép alak
Rácsok közé tűz a Nap

kép | Senthil Kumaran, India

Indiában a bengáli tigris (*Panthera tigris tigris*) veszélyeztetettnek számít, legfeljebb 3000 példány él még vadon. Az emberi települések, a földművelés és a városfejlesztés egyre inkább benyomul a tigrisek természetes élőhelyére, és szűkíti zsákmányszerzési terepüket. A tigrisrezervátumok és természetvédelmi területek környékén fekvő falvak őslakosai többnyire állattenyésztésből, földművelésből vagy az erdőből élnek. Konfliktus akkor támad, ha a tigris megöli a jószágot vagy esetenként a gazdáját is, ami ritkán ugyan, de előfordul, amikor a feldühödött emberek bekerítik a településekre behatoló tigriseket.

felső kép | Kilenc hónapos tigriskegyek fekszik egy ketrecben, miután befogták Valparaiban, az Anamalai Tigrisrezervátum közelében (Tamil Nadu állam, India) 2021. október 17-én. Valparai településen az erdő jelentős részét kiirtották, hogy helyet csináljanak a teaültetvényeknek, ezért rengeteg az ember-állat konfliktus.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Kállai Katalin

HÁROMKIRÁLYOK / AVAGY A SEMMI

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-01 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



mikor vége lett
egyikük megszólalt
nemhiába jártunk ott
láttuk amit láttunk
láttuk magunkat
szembenéztünk vele
szerettem volna

megenni magam
mondta a másik
a harmadik pedig
mélyen hallgatott
hallgatta a jövőt
föltárult neki
az éhség nélküli létezés
a létezés nélküli semmi

(epilógus neked
a pont és a vessző
bizonyossága
megadatott
a többi nem
kapard ki
az egyetlen
biztos pontot
hintsd be
az oázis fényeiben
játsszó homok-
szemcsékkal magad
önts friss vizet
a szárazságra
várj pár millió évet
megoldásként eljön
a semmi)

kép | Lalo de Almeida, Brazília, a *Folha de São Paulo*/Panos Pictures számára

Az amazóniai esőerdőt óriási veszély fenyegeti, mivel Jair Bolsonaro elnök környezetvédelmi szempontból hátrányos politikája nyomán egyre nagyobb lendületet kap az erdőirtás, a bányászat, az infrastrukturális fejlesztés és a természeti erőforrások kiaknázása. 2019 óta tíz éve nem tapasztalt módon felgyorsult a brazil Amazónia pusztulása. A terület kizsigerezése nemcsak a biológiailag rendkívül gazdag ökoszisztémára van pusztító hatással, hanem számos társadalmi következménnyel is jár, különösen az őslakos közösségekre, amelyek kénytelenek környezetük és életmódjuk jelentős romlásával szembesülni.

Kóbor kutyák bámulják a hentesboltban lógó húst Vila da Ressacában, ahol korábban aranybányászattal foglalkoztak, de mára szinte teljesen elnéptelenedett. Brazília, Pará állam, Altamira, 2013. szeptember 2.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Szirmai Panni

INVERZ SÁMSON

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-02 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO



Összpontosítok a terapeuta szavaira... Meg kell próbálnom elképzelni, hogy a hajhagymákat vissza tudom húzni a fejembe. Mintha a talaj belsejébe akarnám lehúzni a kibújó zöldhagymát. Akár egy inverz Sámson, ezt mondta. Koncentrálok a hajhagymákra. Nem akarom látni a növekedésüket. Nem akarok a fájdalomra gondolni.

Már nem akarom megérteni, csak el akarom fogadni, hogy így van. A világon néhány száz ember küzd ezzel az állapottal. Sajátos tünetegyüttes, nem betegség. Évekbe telt, mire felismerték, mi bajom. Sámson jobban járt, róla mindenki tudta, hogy a hajában van az erő. Nálam pont fordítva. A hajam fájdalom hatására extrém gyorsasággal növekszik. De a terapeuta éppen azt mondja, hogy ne tekintsek gyengeségként erre az állapotra. Ez a különleges képességem. Persze ő nem látja a döbbenetet az emberek arcán, amikor a fogorvosnál a Lidokain-injekció beadásakor a hajam szőrös vízesésként robban ki a fejből, leomlik a vállamra, majd a fogorvosi székből a földre...

online pszichológus

Nincs ott akkor sem, ha a buszon vagy az ebédlőben sorban állás közben a lábamra lépnek, kibomlik a hajam a fonásból, mint egy harcias szénakazal. Nehéz az ilyen helyzeteket kezelni, még

sokat kell fejlődnöm. Asszertíven kell, így mondta. Kicsit furcsa online pszichológushoz járni, de sokat segít. Rá is kérdeztem, ez mit jelent, mert nem értettem pontosan. Az elfogadás hangján, udvariasan és röviden elmagyarázni az állapotot. Mintha az olyan egyszerű volna. Mondjuk mostanában nem is kérdezi senki.



Antonella egy műszőrme takaró előtt áll otthonuk tetőteraszán 2021. május 25-én (Buenos Aires, Argentína). Minden nap felmegy a teraszra ruhát mosni és sütkérezni a napon. A megváltozott napirend, a tanulás, a játék, a családjuk megélhetése és egészsége miatt fél, szorong és nyugtalan a jövője miatt.

Nem tudom pontosan, mi váltotta ki nálam. Kiskoromban a nagymamám drótot font a hajamba. Iszonyatosan fájt, menekültem volna, de ahogy lenyomott a sámlira, azt hajtogatta, hogy a szépségért szenvedni kell! Majd a szülés, az fog igazán fájni! A mama kemény asszony volt, megvoltak a maga szabályai. Megszámolta a cseresznyét a tálban, nehogy lopjak belőle. Talán ott szakadt el valami a hajhagymáknál. Ki akartam szakadni a testemből, hogy ne kelljen szenvedni a parkettafonásért. Persze, akkor még nem tűnt fel senkinek, hogy baj van. Gyorsan nő a gyerek haja, gyakran kell vágni a végét. Később már nem engedtem, hogy hozzányúljanak. A lelkem mélyén sejtettem, hogy valami nincs rendben. A menstruációs görcsök miatt minden hónapban egy hétig gomolygott a fejem körül a hajfelhő. Kígyók nőttek ki a fejemből, mint Medúzának. Naponta vágtam a hajam, de meg se látszott rajta. Nem mertem elaludni, mert féltem, hogy éjszaka megcsíp valami, vagy leesem az ágyról, és belefulladás a hajamba. Szörnyű volt az állandó rettegés. Kilátástalannak tűnt a helyzet, ön- és közveszélyes lettem a hajamtól.

fojtogatott

Végül a nagymamám vett rá a terápiára. Láttam, hogy befelé fordulok, szó szerint fojtogatott a hajkoronám. A szépség nem öl meg, csak megerősít. Te már elég erős vagy, tegyél magadért!

Miután visszamentem a suliba, valamelyest rendeződött a dolog. A terápia segít, hogy elfogadjam magam és legyen merszem belevágni új dolgokba. Mindig van nálam olló, bárhol visszavágom a hajamat. Ez a rövidebb frizura nagyon tetszik, remélem, kitart egy darabig.

A terapeuta ajánlott egy csoportot, ahova kóros hajhullással élők járnak. Csak halkan mertem megkérdezni, mi közöm nekem ehhez? Szerinte, bár ellentétes előjellel, de ők is hasonló problémával küzdenek. Talán benézek egyszer.

kép | Irina Werning, Argentína, Pulitzer Center

2020 augusztusában a Buenos Airesben, Argentínában élő, 12 éves Antonella megfogadta, hogy csak akkor vágatja le hosszú haját, ha majd újra elkezdődik a COVID-19 világjárvány miatt felfüggesztett jelenléti oktatás az iskolában. Antonella azt mondta: a legdrágább kincsét ajánlja fel cserébe, hogy visszakapja igazi iskolás életét. A haja jelentette az identitását. Azt mondta: „Amikor végre visszamegyek az iskolába, tudni fogják, hogy más ember vagyok, más embernek érzem magam”. A haját 2021. szeptember 25-én vágatta le, azon a hétfőn, mielőtt újratekintődött a jelenléti oktatás.

felső kép | Antonella ásítózva tanul az ágyban a szobájában 2021. július 29-én (Buenos Aires, Argentína). Azt mondja, otthon hiányzott a motiváció, és gyakran tanul az ágyban, mert nincs kedve felkelni.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Taizs Gergő

AMIT MAGADDAL VISZEL

2022-10-12 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Áztató magánynak neveztelek,
amikor a kanapén kucorogva
szavaid lecsapódtak a lakás
válaszfalán,
és már nem figyeltél semmi másra,
csak hangsúlyosan gyöngyöztél,
míg cseppjeidben egy-egy

grammnyi sóhajtás duzzadt,
unalmadban penészvirágot festettél
a vakolat vörhenyes vásznára,
és ecettel öntözted a neszek
szivárgó nászát.

Mostanában barlangrajzok
vadászjeleneteivel álmodom,
olyankor az alkotás kényszeres
delíriumát a szemhéjak belsejére vésem,
és magamra zárom a koponyacsontok
varratos ajtaját,
magaráztad.

Míg sőt lapátoltam sebeimbe,
kimondhatatlanul táncoltál
szájpaddásom zegzugos árnyai közt,
arcodat simára csiszolta a csend.

Mennyi mindent elbír egy vállfa,
és mennyire keveset az ember,
mondtad végül, és megértettem,
az álom halálát mégsem az ébredés
hozza, hanem az enyészet
jóvátételmentlen freskója.

kép | Kosuke Okahara

A *Kék ügy* című kísérleti dokumentumfilm a fotós élményein alapszik, amikor ellátogatott Kozába (hivatalos nevén Okinava városába) Japánban, és ezután a helyszínek és az emberek visszatértek álmában. A dokumentumfilm az álmokra épül és olyan fotókból áll, amelyeket Okahara a Kozában töltött három év alatt készített, majd maga kommentált. A videó azt kutatja, miként hatolnak be az emlékek az álmokba, és arra biztat, hogy gondoljuk újra az álmok és a valóság kapcsolatát.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

Taizs Gergő

AZ ÉHES SZELLEM SZERELMES LETT

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-05 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



*Belehalhatsz sok mindenbe,
de oly kevésbe érdemes,
földből sarjadt perceid közt
rozsdafoltos mély sebek.*

Ne úzz el magadtól.

Lefedheted arcomat,
de más úgysem lehetek
egyedül, mint elképzelt
emlékezet, álmokban az árva
rész, míg benned rejtett
teljesség. Te szabad meg,
meddig ér a semmi és hol
kezdődöm én. Leszek
felesleges szótag,
de elenyészek nélküled,

akár a visszhang, ezért
ne úzz el magadtól.
A nappalok végét kétrét
hajtom, ha kell,
osztozunk majd fényen,
félhomályon, sötétségen.
Ismerj fel. Hiányzó
hangsúlyaim egyetlen pótlása
vagy. Hagyd magadból hátra,
mi az ébredéshez épp elég.
Leszek apály idején
a parti fövényen felejtett
lábnyom, ha te a tenger,
sodorj magadba, emésszen fel
hullámverésed sós habja.
Az erózió kétirányú,
az anyag nem vész el,
átalakul csupán, hiába
vigyázunk, felszabadítva

ejt rabul. Rakj rendet
a zuhanásban. Dőlj mellém,
de ne úzz el magadtól.

kép | Mary Gelman: M+T

Bensőséges történet egy pár szerelméről. Minya és Tatyana az ötvenes éveikben járnak, Down-szindrómások. A Svetlana nevű szociális faluban élnek, amely különféle mentális problémákkal élő embereknek, mentoraiknak és önkénteseknek nyújt otthont. A Svetlana nem menhely vagy klinika, a lakók személyiségét tisztelik és mindenki a közösségért dolgozik. A fotográfus 2016 óta kéthavonta néhány napot töltött ott, és úgy érzi, az élete részévé vált. A kollaboratív módszereket alkalmazó projektben a polaroid felvételeket Tatyana készítette.

Minya átöleli Natasát, aki az egyik legjobb barátja. Minya és Tatyana a nővérüknek hívják. Az otthon és a család érzése fontos számukra. Svetlana, Szentpétervár, Oroszország, 2020. október 6.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Taizs Gergő

MAMA HANGJA

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-23 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Amikor gyerekként megkérdezted,
mit csinál mama a fényképen,
azt válaszolták,
énekel.

(A tüdő és a kert nyomáskülönbsége)

széttveti kényszerű csendjét.

Mama hangja
az ellentűz,
álomporból komponált altató.)

És mit énekel?

(Mama az otthon olvadáspontjáról
és a fakó oxigénhiányról énekel.
A lángok pergődobja disszonáns,
mama ezért lehalkítja a háttérét.
Szükségszerű közjáték:
szemhéja mögé riadt
állatok húzódnak.)

Tűzaltatót, mondták,
és másnapra
váratlanul felnőttél.

(Mama hangja azóta
a tengeri kagylóban
felejtett sisterség.
Mikor leveszed a polcról,
kibuggyan belőle az óceán
bontatlan emlékezete.)

kép | Konstantinos Tsakalidis Görögország, a Bloomberg News számára

Panayiota Kritsiopi javeszékkel a házát közelítő erdőtűz miatt a görögországi Evia szigetén fekvő Gouves faluban 2021. augusztus 8-án.

Evia szigetén – Kréta után Görögország második legnagyobb szigetén – júliusban és augusztusban erdőtüzek pusztítottak az elmúlt 30 év legmelegebb időszakában. Az óriási tűz megfékezése csaknem két hétig tartott. A helyi beszámolók több kiváltó okot is megneveztek: globális felmelegedés, a vidék elnéptelenedésre, a tűzoltóság költségvetésének csökkentése, a tűzvédelmi szabályozás módosítása. Kritsiopit idézték: “Abban a pillanatban nemcsak magamért kiabáltam. Az egész faluért.” Az otthona végül sértetlen maradt.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

Janecskó Kata

NINCS MÁŠ

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-08 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO



A vödörök nehezek voltak. Az ösvényt fokozatosan visszavette magának a dzsungel, odalent, a föld felett indák kígyóztak, gáncsot vetve a fáradtságtól botladozó lábaknak. Manu elfojtott egy káromkodást, amikor a saruja beakadt, és vödreiből kiloccsant a víz. Négy órakor kelt.

Most tehát vissza kell fordulnia. Keserűség és forró harag járta át. A teheneket nem

merete gyűlölni, de gyűlölte hajnalonként a ködtől és a párától fullasztó levegőt. A munkát, aminek sosem volt vége, a napról napra megújuló küszködést a dzsungellel a teaültetvényekért, hogy minden falat ételnek, minden korty tejnek ára van, és az ár a szenvedés. A dzsungel teremtményeit, az izgága, kretén majmokat, a levelek közt megbúvó, szőrös pókokat és a kígyókat, amelyek marásában ott rejtőzhetett a halál. És gyűlölte, legfőképp és mindenekfelett: gyűlölte a tigriseket.

remegő dühvel

Ha valaki megkérdezte volna, miért, azt feleli, mint bárki a faluban: a narancs-fekete dögök le vadásszák és felzabálják a teheneiket, és vannak sötét napok, holdtalan éjszakák, amikor a kunyhók közelébe lopóznak, és elragadnak egy-egy embert is. Manunak nem voltak szavai, hogy tiszta mondatokba, formába öntse: nem ez az emésztő gyűlölet az egyetlen ok, nem ez az igazi ok. Ami remegő dühvel és bosszúvággal tölti el örökké poros lábujjától éjfélete hajszálai gyökeréig, az, hogy a léptük könnyű és nesztelen, testük masszív, a bunda alatt megfeszülő izomköteg maga az erő és a végtelen vadászterület maga a szabadság.

Az állatmentők azt mondták, kilenchónapos kölyök volt csupán, amelyikre Manu és a többi falubeli kőzapot zúdított, és kevés híján halálra sebzett. Manu tudta, hogy hazudnak. Amikor végül sikerült észrevétlenül beossonnia az állatmentők telepére, és a rácson keresztül szembenézett vele, látta a ruganyos, dagadó izmú óriást, a véres szájú kolosszust, a negyedtonnás fenevadat. Valódi diadal volt, amikor dárdájával megcélozta a rácrok közötti rést.

kép | Senthil Kumaran, India

Indiában a bengáli tigris (*Panthera tigris tigris*) veszélyeztetettnek számít, legfeljebb 3000 példány él még vadon. Az emberi települések, a földművelés és a városfejlesztés egyre inkább benyomul a tigrisek természetes élőhelyére, és szűkíti zsákmányszerzési terepüket. A tigrisrezervátumok és természetvédelmi területek környékén fekvő falvak őslakosai többnyire állattenyésztésből, földművelésből vagy az erdőből élnek. Konfliktus akkor támad, ha a tigris megöli a jószágot vagy esetenként a gazdáját is, ami ritkán ugyan, de előfordul, amikor a feldühödött emberek bekerítik a településekre behatoló tigriseket.

felső kép | Kilenc hónapos tigriskölyök fekszik egy ketrecben, miután befogták Valparaiban, az Anamalai Tigrisrezervátum közelében (Tamil Nadu állam, India) 2021. október 17-én. Valparai településen az erdő jelentős részét kiirtották, hogy helyet csináljanak a teaültetvényeknek, ezért rengeteg az ember-állat konfliktus.

Fecske Csaba

HÚSLESŐK

WORL PRESS PHOTO

2022-10-06 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



nézem ahogy három kutya alakjában
testet ölt a hús utáni vágy
ez uralkodik a hol
fölmeredő hol lekonyuló füleken
ez munkál a földhöz tapadó lábokban

a lüktető horpaszokban villan mohó tekintetükben
ahogy nézem a hentesbolt kirakatát
bámuló ebeket magam is vágyat érzek valami
elérhetetlen után felzabálni a kampókon csüngő húsokat
nemrég még rőfögtek vagy bőgtek
valahol Brazília elhagyatott vidékein ahol egykor
aranyat bányásztak az aranyélet mégse sikerült
csak ez maradt sovány kutyák képében
a kielégíthetetlen vágy
üveg mögött rekedt lehetőség

kép | Lalo de Almeida, Brazília, a *Folha de São Paulo*/Panos Pictures számára

Az amazóniai esőerdőt óriási veszély fenyegeti, mivel Jair Bolsonaro elnök környezetvédelmi szempontból hátrányos politikája nyomán egyre nagyobb lendületet kap az erdőirtás, a bányászat, az infrastrukturális fejlesztés és a természeti erőforrások kiaknázása. 2019 óta tíz éve nem tapasztalt módon felgyorsult a brazil Amazónia pusztulása. A terület kizsigerezése nemcsak a biológiailag rendkívül gazdag ökoszisztémára van pusztító hatással, hanem számos társadalmi következménnyel is jár, különösen az őslakos közösségekre, amelyek kénytelenek környezetük és életmódjuk jelentős romlásával szembesülni.

Kóbor kutyák bámulják a hentesboltban lógó húst Vila da Ressacában, ahol korábban aranybányászattal foglalkoztak, de mára szinte teljesen elnéptelenedett. Brazília, Pará állam, Altamira, 2013. szeptember 2.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Inczédy Tamás

AZ ÜGYELETES

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-11 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO



Egy ideje már jelképesen sem tartunk esti ügyeletet a kollégákkal, én ma mégis bejöttem. Évforduló van. Az utolsó megtartott filmpremier vetítésének évfordulója. Otthon amúgy sincs mit csinálnom, tennivalóm alig akad, amióta múlt hónapban a lányom, a férje és az ő pici lányuk elhagyták Kabult. El tudom persze ütni az időt, de az nem ugyanaz, mint amikor szükség van az emberre, amikor számítanak ránk.

Fél nyolc. Most kellene megérkeznie első vendégeinknek, ahogyan szoktak, és aztán kisebb-nagyobb csoportok jönnek be az utcáról azzal a komótos lomhasággal, amit annyiszor volt alkalmam megfigyelni. Az emberek keresztülsétálnak a tágas előcsarnokon, a pénztárak kordonjainál máris rövidke sorok alakulnak ki, majd nézőink birtokba veszik az egész mozit: a büfé előtti teret, a mosdókat meg az előttük lévő kényelmes pihenőt, ahol a kis elektromos szökőkút, amit az imént tisztítottam ki, vidám csobogásával teszi kellemessé a vetítés előtti várakozás perceit. Az emberek szépen szállingóznak a nagyterembe, és hamarosan elkezdődhet a film.

atyai áldás

Először Pakisztánba akartak menni, de egy ismerősünk megüzente, hogy ott nem találnak munkát, egyáltalán, semmit sem találnak, mert Pakisztánban már túl sok afgán menekült van. Végül úgy döntöttek, megpróbálnak Európába jutni. Atyai áldásomat kérték, és én el is engedtem őket félretett pénzemmel együtt.

Amikor tudnak, felhívnak. Jó dolog a videóhívás, viszont ezerszeressé növeli a hiányt, mert látjuk, miből maradunk ki. De talán eljön az a nap, hogy hazajönnek, és én majd hétvégeként vendégül látom őket, esténként nagyokat vacsorázunk, utána kukoricát pattogtatunk, és megnézzük a filmtörténet valamelyik nagy meséinek egyikét.

Felmegyek a mozi tetőteraszára, és nézem a csillagos eget, ami alatt valahol ott vannak ők is. Valahol a távolban ezekben a percekben talán ők is épp az eget nézik. A csendet bakancsok csattogása töri meg. Lent az utcán egy csapat fegyveres masírozik keresztül a mozi előtti téren. Önámítás, amit csinálok. Míg ez a rendszer áll, a gyerekek nem jönnek, sőt, nem jöhetnek vissza. És ahhoz, hogy ez a rendszer megdőljön, csodának kell történnie.



Gul Mohammed, a kabuli Ariana mozi jegyszédője 2021. november 4-én, közel három hónappal az után, hogy a tálibok bezárták a mozit.

Talán legokosabb volna beszereznem egy kutyát. Legalább arról gondoskodnom kellene, etetni, sétáltatni, az engem is karban tartana. Volt egyszer egy fajtiszta afgán agaram, nagyon szerettem, és mindenki csodájára járt. De hát a tálibok szerint a kutya haram, így manapság kockázatos kutyával grasszálni az utcán. Macskám lehetne. De mióta gyerekként megkarmolt nagyanyám vén kandúrja, a macskákat ki nem állhatom.

Az elutazásuk utáni hajnalon SMS érkezett a lányomtól. Abban írta, hogy újra várandós, hogy már a harmadik hónapban van, de nem akarta korábban elmondani, mert attól tartott, hogy ha tudnám, nem engedném el, pedig Khalidnak igaza van, most vagy soha, és ne aggódjak, minden rendben lesz. Madarat lehetett volna velem fogatni a boldogságtól, de csak sírtam. Fene tudja, min visz át útjuk, talán ezekben a percekben is veszélyben vannak, egy lélekvesztőn valahol a Földközi tengeren.

Bár adná Allah, hogy mindhárman biztonságban megérkezzenek, vagy ha csak a tél elmúltával érnek oda, hát akkor mind a négyen.

atavisztikus üresség

Az eszem azt mondja, így kellett történnie, hogy nem tehettek mást, el kellett menniük ebből az országból. Emlékszem, néhány nappal az elutazásuk után úgy éreztem, máris megtanultam kezelni, hogy nincsenek itt. Milyen bolond voltam. A hiány a legváratlanabb pillanatokban tör rám. Olyankor atavisztikus üresség tombol bennem, még Khalid is hiányzik, pedig őt soha nem sikerült igazán megkedvelnem. Gyötört, hogy a lányom beleszeretett, holott Khalid soha nem ártott nekem, mindig udvarias volt, igaz, nem talákoztunk gyakran, leginkább csak a szeméttárolónál, olyankor előre köszönt, és kinyitotta előttem kaput, néha még a vödröt is segítette a konténer nyílásához emelni.

Persze nekem nem is Khaliddal, hanem az apjával, Tárikkal volt bajom, és az sem valódi ellenérzés volt részemről, hanem valami lappangó sértettség.

Kilencvenvalahányban, az ostrom alatt, Tárik felhívta a tálibok figyelmét a mozinkra, hogy itt kényelmesen elszállásolhatják magukat. Talán ha nem teszi, az épület és a filmtekerercsek is megússzák a rombolást. Tudom, Tárik nem akart rosszat, csak elkerülte volna, hogy a tálibok az ő gangjukba fészkeljék be magukat. Már három gyereke volt akkor, egyikük Khalid.

Ezt soha nem sikerült megbeszelnünk. Nem voltunk barátok, még csak közeli ismerősök sem, és őt elvitte valami nyavalya, mielőtt a gyerekeink kapcsolata szorosabbra fonódott. Vagy legalábbis mielőtt én megtudtam, hogy a lányom és Khalid...

Gyakran gondolok arra, hogy Tárik bizonyos értelemben szerencsés volt. A legjobbkor halt meg. Még láthatta Kabul tündöklését, de a bukást már nem kellett másodszorra is végignéznie, és mostanra eljutottunk oda, hogy hazánk az egyedüli ország a világon, ahol lányok nem járhatnak középiskolába.

Bizonyos értelemben persze Tárik szerencsétlen volt. Ő az első unokánkat sem láthatta meg. Gyönyörű, okos kislány, a második biztosan fiú lesz. Ha biztonságban elérik Európát, inshallah, nekem béke lesz a szívemben.

korhadt ág

Ha pedig valami csoda folytán mégsem halok éhen, talán néhány év alatt Khalidnak sikerül annyi pénzt szereznie, hogy utánuk mehessenek. De mi lesz, ha tényleg megtörténik? Egy szót sem értenék a gyerekek beszédéből, és talán ők sem az enyémből. Korhadt ág leszek az ifjú család életének fáján, akit irgalomból nem törnek le. Tényleg ez lenne életem legjobb kimenete? Hasznavehetetlennek lenni, mint ez a szegény, jobb időkre várakozó mozi?

Legszívesebben most azonnal elindítanék egy filmet, mondjuk a Casablancát. Feltekerném teljes hangerőre a hangszórókat, aztán megvárnám, míg a tálibok rám találnak. De akkor már nem is a Casablancát kellene játszani, hanem valami színes, zenés vígjátékot, és ha már úgyis kivégeznek, hát feltolhatnám a nagy vetítógépet ide a tetőre és ráfordíthatnám a szemközti épület hatalmas homlokzatára, hadd lássák a környékbeli kölykök, ha csak néhány percre is, hogy a világ színes is lehet, és vannak helyek a Földön, ahol nem a sötétség és a fegyverek uralkodnak.

kép | Bram Janssen, Hollandia, The Associated Press

A kultúra is lehet a háború áldozata. Miután a tálibok 2021 augusztusában hatalomra kerültek Afganisztánban, az állami tulajdonban lévő Ariana mozi Kabulban zárva maradt, és az ott dolgozók bizonytalanságban várakoztak, hogy a tálibok engedélyezik-e a filmvetítéseket. A férfi alkalmazottak továbbra is naponta megjelennek a munkahelyükön abban reménykedve, hogy végül megkapják a fizetésüket, de Asita Ferdous, a mozi első női vezetője nem mehetett be. A mozi 2022 elején is zárva volt, és nők többé nem dolgozhattak ott.

felső kép | A kabuli Ariana mozi egyik dolgozója a mozi üres előcsarnokában 2021. november 4-én.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Csongor Andrea

KULTIKUS TESTTÁRGYAK

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-14 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Odabent a férfiházban
tollmintát tetoválunk egymás vállára és
a sebbe genipap gyümölcs levét dörzsöljük.
Karuszakaibó madáristenünk ereje
hegeinken át izmainkba száll,

szelleme távol tartja tőlünk a gonoszt.
Ő az, aki karmával átszúrta a Föld méhét,
hogyan kibújhassunk a sötét alvilágból, és
férfias ékünk tőle kaptuk: a hosszú csőrű tukánt.
Bőrünk fölénk terjesztett szárnya.
Ha harcba indul a munduruku,
újrahasznosított polipropilén
– süllyesztett alkatrészekkel ellátott –
gönggös bőröndjei mélyén
légmentes dobozban manióka, yamgyökér,
és a bőrből, valamint természetes szövetből készült
zsugorított fejes trófeái lapulnak.
Ikonikus tervezők ötletei alapján.

kép | Lalo de Almeida, Brazília, a *Folha de São Paulo*/Panos Pictures számára

Az amazóniai esőerdőt óriási veszély fenyegeti, mivel Jair Bolsonaro elnök környezetvédelmi szempontból hátrányos politikája nyomán egyre nagyobb lendületet kap az erdőirtás, a bányászat, az infrastrukturális fejlesztés és a természeti erőforrások kiaknázása. 2019 óta tíz éve nem tapasztalt módon felgyorsult a brazil Amazónia pusztulása. A terület kizsákmányolása nemcsak a biológiailag rendkívül gazdag ökoszisztémát pusztítja, hanem számos társadalmi következménnyel is jár, különösen az őslakos közösségek esetében, amelyek kénytelenek megbirkózni környezetük és életmódjuk jelentős romlásával.

A munduruku közösség tagjai repülőre ülnek, hogy átadják a kormánynak a Belo Monte-gát elleni tiltakozásukat. Altamira repülőtér, Pará, Brazília, 2013. június 14-én.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14–16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Csongor Andrea

INTIM SZOBA

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-29 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Szorogatják egymás kezét,
jönnek felém az irdatlan hosszú folyosón.
Tudom, mit akarnak.
A szoba kulcsát fellépőről érem el,
zárt vitrinben tároljuk, karikáján
méretes, koszos plüssnyúl fityeg.
Kesztyűt húzok, mielőtt hozzáérek.
Négyórás sávokra bontjuk a forgalmat,
a füzet hátul, a legalsó fiókban van,
klumpám kaffog, ahogy érte megyek.
Minya helyett aláírom,
az egész füzet nők által írt férfinevek sora.
Tatyána fején két forgó van,
aktus után én fésülöm ki fakó haját.
Én adom be a reggeli hormontablettát,
és nekem mondja el esténként,
milyen ruhát szeretne az esküvőjére,
meg hogy milyen illatosak a kisbabák.
Jönnek, lóbálják összefont kezüket,
odatolom a vitrinhez a fellépőt,
és a fejemet csóválom.
A linóleum furcsa szagú abban a szobában,
és a takarítónők sose nyúlnak a villanykapcsolóhoz.

kép | Mary Gelman: M+T

Bensőséges történet egy pár szerelméről. Minya és Tatyana az ötvenes éveikben járnak, Down-szindrómások. A Svetlana nevű szociális faluban élnek, amely különféle mentális problémákkal élő embereknek, mentoraiknak és önkénteseknek nyújt otthont. A Svetlana nem menhely vagy klinika, a lakók személyiségét tisztelik és mindenki a közösségért dolgozik. A fotográfus 2016 óta kéthavonta néhány napot töltött ott, és úgy érzi, az élete részévé vált. A kollaboratív módszereket alkalmazó projektben a polaroid felvételeket Tatyana készítette.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Csongor Andrea

SAJÁT KÉPÉRE

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-07 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Ha csak az ő nyelvén szólhatsz.

Ha új nevet ad neked.

Ha egyetlen hangot vesz el belőled, ha
csak egyetlen kicsinyítőképzőt rak hozzád.

Ha divatosra vágja a hajad.

Ha nem látja a szellemeidet,
ha nem jár veled esőtáncot,
ha a nyúlláb talizmánod
csak fiókba zárva, titkon tarthatod,
ha mosolyog a tolldíszeden,
ha a rojtjaid a szemében szakadt rongyok,
ha a totemedre babot futtat,
– akkor az életed sem szent.
Sírod fölött az ő kegytárgya virít.
Emlékezetében tart. Őriz.

kép | Amber Bracken, Kanada, a *New York Times* számára

A bentlakásos iskolák a 19. században kezdték meg működésüket a nagyszabású célkitűzés részeként, hogy a különböző őslakos közösségeket erőszakkal az európai gyarmatosítók és misszionáriusok nyugati kultúrájába asszimilálják. Több mint 150 000 gyereket ragadtak el erőszakkal otthonából és a szüleitől, gyakran megtiltották nekik, hogy saját nyelvükön kommunikáljanak, és fizikailag, néha szexuálisan is bántalmazták őket. Az Igazság és Megbékélés Bizottsága megállapította, hogy legalább 4100 diák halt meg az iskolákban. A kamloopsi volt a legnagyobb intézmény a rendszerben. 2021 májusában a talajradarral végzett vizsgálat során 215 lehetséges gyereksírt találtak Kamloopsban, igazolva a szóbeli beszámolókat.

Vörös ruhák függnék a kereszteken az út mellett az őslakos gyerekek emlékére, akik a Kamloops Helyi Indián Iskolában haltak meg. 215 jeltelen sírt találtak a brit-kolumbiai Kamloopsban 2021. június 19-én. Az iskolát azért hozták létre, hogy asszimilálják az őslakos gyerekeket. Kamloops, Brit Columbia, Kanada, 2021. június 19.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14–16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Makó Ágnes

MIMIKRI

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-09 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO



Elbújtam. Csak akkor veszel észre, ha én is azt akarom.

Mindig is én voltam a legjobb bújócskában.

Teljesen belesimultam a méhnyálkahártyába, az ultrahang sem mutatott ki. Anya hormonjait is megbabráltam, minden terhességi tesztje negatív volt, és a hasa lapos maradt. Mégis sejtette, hogy ott vagyok.

Amikor megszülettem, nem sírtam hangosan, csak nyöszörögtem és hunyorogtam. A többi újszülött vörös fejjel ordított körülöttem a kórházban, én csak nézelődtem.

nem látott senki

Az oviban több gyereknek is ugyanaz volt a neve és a jele, mint nekem, úgyhogy egyik óvónéni sem volt biztos benne, hogy a csoportjába járok. Amikor csak lehetett, bementem a rikítózöld, műanyagzagú kisházba és magamra zártam az ajtót. Ha közös játék, éneklés vagy ebéd kezdődött, becsuktam a szemem és a sötétbe kerültem, ahol nem látott senki. A délutáni alvást szerettem.

Az iskolai tornasorban hátulról a második voltam. Nem nagy, de nem is a legkisebb, hanem a második, akin átugrik a soron végigfutó szem. Soha nem kellett kötélre másznom vagy kislabdát dobnom, a kézicsapatba sem választottak be. A bordásfal rúdjai közé préselődve, a medicinlabdák kupaca alatt vagy a kosárpalánk mögött töltöttem az időt.

Otthon senkinek sem tűnt fel, ha hazaértem. Anya és apa dolgozott, későn értek haza, addigra megírtam a leckét és aludtam. A tesóimmal mindig baj volt, bárányhimlő, betört ablak, fogszabályzás, igazgatói intő, ezekkel foglalták el magukat. Én színjeles voltam és futottam.

Amikor úszni tanultam, a medence aljára süllyedtem, megkapaszkodtam és alulról néztem, ahogy elúsznak fölöttem a többiek. Senki nem keresett. Vége lett az órának, kimásztak a medencéből, az öltözőbe rohantak, utána szalámis szendvicset ettek és a kisbuszba ültek. Akkor fellebegtem a medence tetejére, a vízen hanyatt fekve nézegettem a lekapcsolt mennyezeti lámpákat. Gyalog mentem haza.

Ha vendégségbe készültünk, olyan színű és mintájú ruhát vettem fel, mint a vendéglátók tapétája. A sárga-bordó csíkos vagy kék-szürke ruhámban csendben a nappali falához simultam és visszafojtottam a lélegzetemet.

A hajamat nyolc éve növesztem. Fekete és csillog. Most már teljesen betakar, ruhát sem kell hordanom. Ha kicsit előrehajolok, a hajam az arcom elé hullik és fekete leszek. Egy sötét folt. Ha lehunyod a szemed, megláthatsz.

kép | Irina Werning, Argentína, Pulitzer Center

2020 augusztusában a Buenos Airesben, Argentínában élő, 12 éves Antonella megfogadta, hogy csak akkor vágatja le hosszú haját, ha majd újra elkezdődik a COVID-19 világvárvány miatt felfüggesztett jelenléti oktatás az iskolában. Antonella azt mondta: a legdrágább kincsét ajánlja fel cserébe, hogy visszakapja igazi iskolás életét. A haja jelentette az identitását. Azt mondta: „Amikor végre visszamegyek az iskolába, tudni fogják, hogy más ember vagyok, más embernek érzem magam”. A haját 2021. szeptember 25-én vágatta le, azon a hétvégén, mielőtt újrakezdődött a jelenléti oktatás.

felső kép |Antonella egy műszörme takaró előtt áll otthonuk tetőteraszán 2021. május 25-én (Buenos Aires, Argentína). Minden nap felmegy a teraszra ruhát mosni és sütkérezni a napon. A megváltozott napirend, a tanulás, a játék, a családjuk megélhetése és egészsége miatt fél, szorong és nyugtalan a jövője miatt.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

Novák Gábor

HOMUNCULUSOK

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-15 | NOVELLA, WORLD PRESS PHOTO



Érzem, ahogy mozgolódnak a torlasz túloldalán. Nem pihennek egy percre sem, statikus zöreij, lemezmeghajtók cickánása, kemény billentyűzet-kopogás kíséri lépteik zaját. Laokoón-mód vergődő optikai kábelekbe bonyolódnak, maguk után vonszolják, közben a vezetékek műanyag borítása szenvtelenül neki-nekicsapódik a linóleumpadlónak.

perverz rítus

A neszezésből időről időre kiválik és beazonosíthatóvá lesz egy-egy entitás, amelyik megáll, a falra tapad, halkan felnyög – ki tudja, milyen anyagból való teste és a földéletlen, múlt századból itt maradt konnektorok között zizegve húz ívet az elektromosság. Pár percig, ha tart ez a perverz rítus, melynek obszcenitásánál csak idegenszerűsége riasztóbb – szűnik a szikrázás, elektrolit fröccsen kielégülten, és – hallom, tudom – már két test szakad le a málló tapétáról, két hang zihál, hogy aztán lassan visszaolvadjon a személytelen alapzajba.

Szaporodnak és sokasodnak – ha némelyikük megközelíti az odébb tolt ruhásszekrényemből, a tört lábú dohányzóasztalból és egy fotelből felhúzott barikádomat, a fejem felett vibrálásba kezd a meztelen villanykörte fénye. Ez egyre gyakrabban történik meg – már csak napok kérdése, hogy azok odaátról elfoglalják, ami kevés a lakásomból megmaradt.

Nem hiszek az ómenekben, előjelekben, a sors tanáros gesztussal, intőn felemelt mutatóujjában. És mégis, a falhoz tapadva, a neszezésüket hallgatva egy sebészszike villanásának élességével tudok kimetszeni emlékeim közül egy pillanatot, amely nyugtalanítóan vetítette előre az eseményeket.



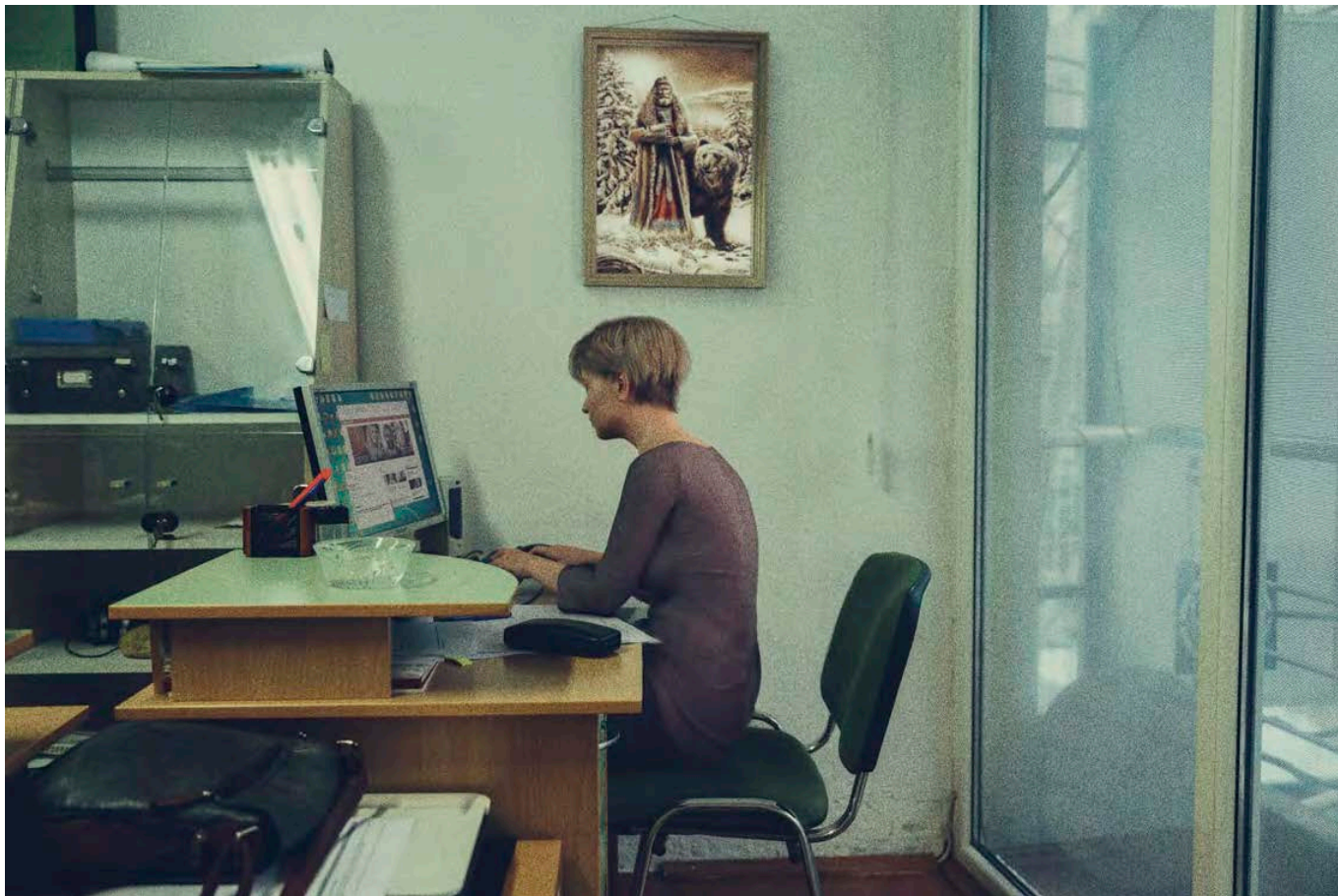
Tizenkilenc éves voltam, első nyugati utazásomon, egy júliusi délutánon, túlcsondultva Párizs érzeteivel, a Quartier Latin antikváriumainak betűlabirintusában tántorogtam részegen. Hogy miért épp abba a könyvesboltba tértem be, miért épp ahhoz a polchoz léptem, amelyre egy ablakon bebukó, porszemcsékkel teli napsugár nyomott bélyeget, nem tudom. Egy biztos: belenyúltam a fénypázmába, és ujjaim a De natura rerum ódon gerincét simították végig. És amikor találomra felnyitottam a bibliofil kiadást, Paracelsusnak az üveglombikban nevelt, vérrel táplált mesterséges emberekről szóló passzusa tárult a szemem elé.

Csak retrospektív okoskodás, nyugtatgatom magam, a mindenben értelmet és rendezettséget kereső ész próbál párhuzamot vonni a két esemény között, hogy bizonyítsa, létezik nagyobb rendező elv a káosz mögött. Ha sáskajárás tört volna ránk, egy álmos, délutáni bibliaolvasásban találom meg az előjelet, ha tűzvész, akkor valahol Nis és Skopje közt a vonaton végiglapozott Cortázar-novellában. De ez is csak szemfényvesztés lenne. Tényleg nem sejthettem előre semmit.

Halk suttogással kezdődött, száj elé tartott tenyerekkel, elharapott mondatokkal, bizalmaskodó pillantásokkal. A könnyű pénznek a kivilágítatlan utcákon, kátyús járdák felett végigsuhanó, szobakonyhákban, lakótelepi lichthofok mélyén elhaló, izgató ígéretével.

vicsorgó ablakok

Ki nem kiáltott rendőrállamok ügynökei, eljövendő forradalmak elárulói, saját népük életét az agy hatalomközpontját stimuláló, szintetikus drogokra cserélő diktátorok hűbéresei jelentek meg a sivár panelkockák között. Ott voltak mindenütt, a betört üvegjük szilánkjával vicsorgó ablakok alatt, a csikkek fekete hamujától himlőhelyes betonplaccokon, befurakodtak a használt zsírszagú konyhákba, döngésükkel transzba ejtették a körbefalazott légköbméterekben vegetáló embereket. A mocskos elitről zsongtak végeérhetetlen tirádákat, a fake newsról, cenzúráról, majd az új médiáról, a szabadon terjedő hírekről és sok-sok pénzről.



Ósdi katódsugárcsövek izzottak fel a kishobákban a családi fotók alatt, laptopok nyíltak fel sebtében a konyhákban, az olajfoltos tűzhelyeken. Modemek kacsintottak cinkosan, álprofilok áttetsző testeit rajzolták ki a virtuális térbe, hoaxok, pletykák, féligazságok és teljes hazugságok lüktettek szét a világban.

Talán nem is a pénz volt a legnagyobb gyönyörünk, hanem hogy hatással lehetünk az emberiségre. Egy tizenöt soros rövidhír hatására nyugtalanság hullámszórt végig egy távoli kontinens országaiban. A siker részegítő volt és vakká tett bennünket. Egyre több idő a gépek előtt, mániákusan a kijelzőre tapadó, Guy Fawkes-maszkos arcok, hatvan hertzen vibráló szembogarak. Egymás posztjait lájkoló, végtelen, pozitív visszacsatolású körökbe ragadt felhasználók, nyersebb, durvább, mocskosabb üzenetek. Kioktatták az orvost az anatómiából, tanárt a pedagógiából, papot a hitből, szerelmezt a rajongásból. Az álprofilok egyre valóságosabbak lettek, lopott stockfotók és hamis életrajzi adatok adtak nekik mélységet és formát a kibertérben. Már nem lehetett megkülönböztetni őket a valódi felhasználóktól.

a billentyűzet felett

Aztán a gépeket hűtő ventilátorok lapátjai mintha a realitás maradék szálait is sorra elmetszették volna. HD-minőségben felvillanó képek a maguk obszcén meztelenségében... Monitor előtt görnyedő kulin munkások gerince hajlik téridő-görbületbe, és szippantja ki magát a valóságunkból egy féregjáraton át... Rothadó felhám szakad le az ujjakról, melyek rovarcsáp-izgékonyssággal vonaglanak egész éjjeleken át a billentyűzet felett... Hipergyors adatforgalomtól vörösizzásig hevült kábelekbe bugyolált női test párolog el tébolyult Jeanne d'Arc-sikoltozással... A valóság szövete végleg felfeslett, és a hasadékon át a világunkba nyomakodtak a virtuális tér lombikjában nevelt homunculusok.

Szaporodnak és sokasodnak, és már csak néhány nap, és elfoglalják azt a keveset, ami a lakásomból és a lakótelepből megmaradt. De a legrosszabb mégsem az inváziójuk pusztá ténye. A horda szüntelen alapsongásából időről időre kiválik és megerősödik egy hang, pár szót, félmondatot ismételve, a többiek átveszik, és percek sem telnek belé, minden lakásban, minden épületben ugyanazt üvöltik a hangok. A szöveg stilárisan primitív, nyelvtanilag nem ritkán hibás. A valóságtartalma teljesen lényegtelen, de a hatása nagyon is számít. Egyszer órákon át ordították, hogy a tizenhatos épületben gyerekeket kínoznak valamilyen közelebbről meg nem nevezett, gonosz hatalom ügynökei. Felajzott tömeg hullámozott ki a lépcsőházakból, készen, hogy leszámoljon az ellenséggel, és indult neki vakon a telepnek vért és kiomló zsigereket áhítva. Felkaptam a kabátomat, és inkább kíváncsiságtól, mint vérszomjtotl hajtva magam is nekivágtam a novemberi éjszakának. Sokáig bolyongtam, az ónos eső vékony jéghártyát képzett a kabátomon, mire rájöttem, a lakótelepen nincs is tizenhatos épület.



Az igazság és valótlanosság közötti határ végleg felbomlott. Odakinn néhány napja katonák cirkálnak, tányérsapkájuk, a vállukról égnek meredő fegyverük letűnt korokat idéz. Nem tudom, homunculusok vagy emberek, megkérdezni pedig felesleges, mert bármi, amit mondanak, és annak az ellenkezője is igaz lehet. És míg a szögesdróttá torzult optikai kábelek között vergődöm, álhír-szilánkok hullanak alá lassan a telepre, mint a hópelyhek, és betérítenek mindent a felismerhetetlenségig, vastagon. Leírtam a gondolataimat, az emlékeimet – de már abban sem vagyok biztos, hogy ezek a sorok igazak. Talán azok ott túloldalt koholtak engem is, és a történetem nem egyéb egy gondosan megalkotott hazugságnál.

kép | Jonas Bendiksen, Norvégia: *Veles* könyve

A *Veles könyve* 2021 áprilisában jelent meg, mint dokumentarista projekt az álhírek előállításáról Velesben, egy észak-macedóniai kisvárosban, amely 2016-ban az álhírgyártás fellegváraként került fel a világtérképre. Hat hónappal a projekt publikálása után Bendiksen elárulta, hogy hamisítvány az egész. Az összes ábrázolt személy számítógépen generált 3D-s modell. A képek háttere Veles üres tereinek fotózásával készült, aztán 3D-s térré alakították. A projekt azt szemlélteti, milyen egyszerű az álhírek előállítása, terjesztése és elhitetése.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

Szabolcsi Viktória

A HÚSBOLT ELŐTT

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-16 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Az utca kong. Orrodban a szagok,
mint levetett ruhán a testmeleg.
A húsbolt előtt állsz, körötted legyek.
Dél van. Az ablakban hét test ragyog.

Égnek, s égetnek téged is – hagyod,

akárcsak röntgensugárt a kezek.
Torkod sivatagára víz pereg,
a hússzag gyomrodba ül, és sajog.

Istent látod, ő int neked, s feléd megy.
Enni hív. Van minden, szalonna, hot-dog –
Isten világgá lett, s mindezt teérted.

Aztán vérszagra kelsz. Törnek a csontok.
Nem vagy egyedül, és akkor megérted:
dél van, heten vagytok, és ragyogtok.

kép | Lalo de Almeida, Brazília, a *Folha de São Paulo*/Panos Pictures számára

Az amazóniai esőerdőt óriási veszély fenyegeti, mivel Jair Bolsonaro elnök környezetvédelmi szempontból hátrányos politikája nyomán egyre nagyobb lendületet kap az erdőirtás, a bányászat, az infrastrukturális fejlesztés és a természeti erőforrások kiaknázása. 2019 óta tíz éve nem tapasztalt módon felgyorsult a brazil Amazónia pusztulása. A terület kizsigerelése nemcsak a biológiailag rendkívül gazdag ökoszisztémára van pusztító hatással, hanem számos társadalmi következménnyel is jár, különösen az őslakos közösségekre, amelyek kénytelenek környezetük és életmódjuk jelentős romlásával szembesülni.

Kóbor kutyák bámulják a hentesboltban lógó húst Vila da Ressacában, ahol korábban aranybányászattal foglalkoztak, de mára szinte teljesen elnéptelenedett. Brazília, Pará állam, Altamira, 2013. szeptember 2.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14–16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Szabolcsi Viktória

ANAKONDA

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-22 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Volt egy folyó: párolgó anakonda,
erdőkkel hált, eget fojtogatott,
dúdolt altatót, ringatott fűmagot,
s áztatta zöldszemű nyugalomba.

Volt egy erdő: a folyót átkarolta,

medrében hált, itatott csillagot,
álmában zöldszemű vízről hallgatott,
volt egy erdő, mára katakombá.

Volt egy fiú: teste teafilter,
benne facsonkok, ezernyi fantom,
kanyarog, lélegzik együtt a vízzel,

voltam én is: az a fiú a parton,
voltam folyó, erdő, özönvíz, hidd el –
őket lélegzem, őbennük kanyargok.

kép | Lalo de Almeida, Brazília, a *Folha de São Paulo*/Panos Pictures számára

Az amazóniai esőerdőt óriási veszély fenyegeti, mivel Jair Bolsonaro elnök környezetvédelmi szempontból hátrányos politikája nyomán egyre nagyobb lendületet kap az erdőirtás, a bányászat, az infrastrukturális fejlesztés és a természeti erőforrások kiaknázása. 2019 óta tíz éve nem tapasztalt módon felgyorsult a brazil Amazónia pusztulása. A terület kizsigerelése nemcsak a biológiailag rendkívül gazdag ökoszisztémára van pusztító hatással, hanem számos társadalmi következménnyel is jár, különösen az őslakos közösségekre, amelyek kénytelenek környezetük és életmódjuk jelentős romlásával szembesülni.

Egy fiú kidőlt fatörzsön pihen a Xingu folyóban, Paratizão településen, a Belo Monte-gát közelében, Pará, Brazília, 2018. augusztus 28. A fiút fák maradványai veszik körül, amelyek a vízgyűjtő medence elárasztása után pusztultak el.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Szabolcsi Viktória

HAZAÚT

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-27 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Elértél a legelső kőzetig.
A föld kemény volt, az ásó hideg.
A sarkon ácsorogsz, még elhiszed,
aki elindult, hazaérkezik.

Kő vagy magad is, tömör andezit.

Belőled senki nem fakaszt vizet.
A hazautat testedben viszed –
ha mindet nem is, de vagy hét decit.

A semmi vákuum lett, és rád csorog.
Hiába vártad, nem termett babér.
A földből nem maradt, csak a botod,

meg az a hét deci. Nem volt csatatér.
A vákuum szétrobban – s te még álmodod,
aki úton van, végül mind hazaér.

kép | Lalo de Almeida, Brazília, a *Folha de São Paulo*/Panos Pictures számára

Az amazóniai esőerdőt óriási veszély fenyegeti, mivel Jair Bolsonaro elnök környezetvédelmi szempontból hátrányos politikája nyomán egyre nagyobb lendületet kap az erdőirtás, a bányászat, az infrastrukturális fejlesztés és a természeti erőforrások kiaknázása. 2019 óta tíz éve nem tapasztalt módon felgyorsult a brazil Amazónia pusztulása. A terület kizsigerezése nemcsak a biológiailag rendkívül gazdag ökoszisztémára van pusztító hatással, hanem számos társadalmi következménnyel is jár, különösen az őslakos közösségekre, amelyek kénytelenek környezetük és életmódjuk jelentős romlásával szembesülni.

A Quilombola közösség egyik tagja részegen fekszik egy padon 2021. január 20-án. Pedras Negras, São Francisco do Guaporé, Rondônia, Brazília.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14–16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Bíró Judit

21. SZÁZADI SZÁRNYASOLTÁR, KÖZEPÉBEN RÓZSASZÍNLILA VIRÁGGAL

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-10 | ESSZÉ, WORLD PRESS PHOTO



Jobb oldalszárny

Szent Katalin városa a Sínai-félsziget déli részén. Az itt élők ősei ugyanúgy lehetnek római légionáriusok, mint egyiptomi arabok vagy épp macedóniai rabszolgák. A magas, bástyákkal szabdaltsallal körülölelt városban a 6. század óta folyamatosan működik egy ortodox kolostor, a világ egyik legrégebbi könyvtárával. Mindehhez a Mózes-hegy szolgál díszletül, amit mindhárom ábrahámi vallás szentként tisztel. Itt vette át Mózes a tízparancsolatot az égő csipkebokor fényénél önmagát először – és talán utoljára – felfedő Istenétől.

2002-ben az UNESCO világörökségi listára tette a várost és kolostorát – mondván, a kolostorkertben kiváló méhészet, olívaolaj-termesztés zajlik, három kútja csodás vizet ad: remek úticél minden turista számára.

Az egyiptomi kormány legott spirituális turisztikai útvonal kiépítésébe kezdett: beeresztő kapukkal, golf-autókkal, olajfákkal övezett kerékpárutakkal, le egészen a tengerpartig.

Pattanjon lóhátra és fedezze fel a sivatagot idegenvezető segítségével! Ismerje meg ezt a páratlan vallási zarándokhelyet, amely kiállta az idő és az emberiség próbáját!



Nadia (20 éves) fotóját ő maga és unokatestvére, Mariam (19 éves) hímezte ki. St. Catherine, Dél-Sinai, Egyiptom, 2019. december 8.

Bal oldalszárny

Az egyiptomi környezettudományi társaság 2006-ban szervezte meg az első nemzetközi konferenciát természeti erőforrásai megőrzéséről és kezeléséről – bevallottan azzal a céllal, hogy a Szent Katalin protektorátus egyes részeit élőhely-/fajkezelési területté nyilvánítsák, mondván, a magasan fekvő, homokos, köves, sziklás sivatagi és sztyeppés területen sehol máshol másutt nem található növények és állatok élnek: mintegy 472 növényfaj, közülük 115 gyógyászati jelentőségű.

A területen őshonos a 60-80 cm magasra növő, sűrű, tüskés, gömbalakú Zilla spinosa. A szürkészöld, ágas-bogas sivatagi cserje virága rózsaszínlila, apró, remegő szirmokkal.

A botanikusok már 1891-ben írtak róla, a biológusok és kémikusok, majd a gyógyszerészek sorra mutatták ki gyógyhatásait: mellrák, vese- és epekő ellen, azt, hogy antioxidáns, véd gomba és vírus ellen, májvédő, hogy magas a szénhidrát- és fehérjetartalma és nagyon alacsony zsírtartalmú, jó epe- és vesehólyagcső kezelésére. Napjainkban kozmetikai alapanyagként is alkalmazzák.

A Zilla spinosát a fitokémia egyébként a Cruciferae-családba sorolja, azaz a kereszthordók családjába.

A középső szekrény

A növény vékony, szúrós, hüvelykujjhosszú tüskéi meglepően rugalmasak. Könnyen hajlíthatók. A zsidó hagyomány szerint ebből fonták a lila (rózsaszínlila?) gúnyába tekert Jézus töviskoronáját – *Nesze neked, itt a királyságod!*

A keresztény hagyomány szerint az eladósodott latin császártól IX. Lajos francia király vette meg 1239-ben Jézus töviskoszorúját 135 ezer frankért, s azóta a Notre-Dame-ban őrizték: 2019-ben egy hős tűzoltó mentette ki a lángok közül.

Mikor s hogyan jöhettek rá a Sínai-hegyen élő beduin nők, hogy a Zilla belsejében édes nedv rejtőzik, amelynek segítségével elválaszthatják szopó csecsemőiket? Nem tudva a rákellenes, vírusölő, vesegyulladás gyógyító hatásáról. Vagy éppen a lakhelyükben rejlő spirituális-turisztikai lehetőségekről. És valószínűleg fogalmuk sincs, mi a Zilla mikrobiális aktivitása, mint ahogy arra sem gondolnak, hogy a Sínai-sivatag ökoszisztémája felborul-e vagy sem.



Szeliman műanyag ponyvát használ a termés megszáritásához. St. Catherine, Dél-Sínai, Egyiptom, 2020. október 1.

Élnek a csupasz, sziklás környezetben, egy tüskés cserje nedvével táplálják csecsemőiket – s miközben ezt teszik, nem a szakrális és nem a tudományos tudás mankóit használják.

Igazából ezt hívnám a nők felszabadítottságának.

Kép | Rehab Eldalil, Egyiptom

Beduinok évszázadok óta élnek a Sínai-félszigeten, és hosszú ideje a hátrányos megkülönböztetés áldozatai. Még mindig kollaboránsoknak tartják őket, mert a Sínai-félsziget 1967 és 1982 közötti izraeli megszállása idején ott maradtak, hogy megvédjék a földjüket. A beduin nőket az egyiptomi média hamisan, sztereotip módon ábrázolja. A projekt célja a sztereotípiák megkérdőjelezése. A közösséghez tartozó nők vászonra nyomott portréját ők maguk hímezték ki, a férfiak pedig kézzel írott versekkel egészítették ki. A jogvédő fotós az elmúlt 15 évben a beduin közösség aktív tagja.

felső kép | Virágzó kaktusz (*Zilla spinosa*). St. Catherine, Egyiptom, 2021. január 17. A szoptató anyák a növény szárában található, savanykás ízű folyadékot használják csecsemőjük elválasztásához.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

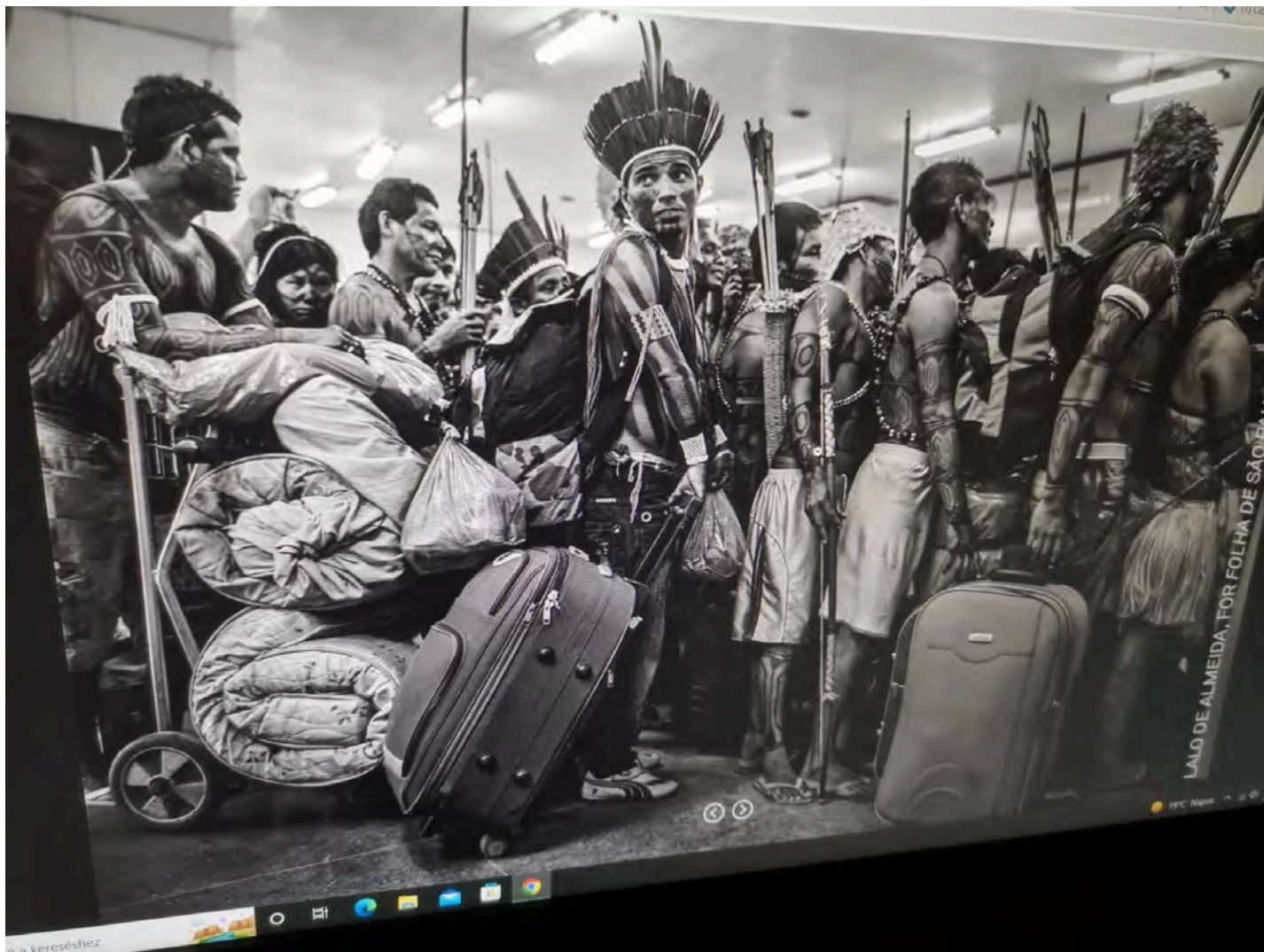
MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

Szabó Attila

CHECK OUT

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-20 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



A nyílvevő nem fér el a bőröndben, mert nem hajtogatható, próbálkozni is kár vele, drága barátaim; a bölénycsordák emléke

elfér, Ennio Morricone elfér, Winnetou
ezüstszegekkel kivert puskája csak
gyermekjáték méretűre kicsinyítve, a
valódi lőfegyverrel összetéveszthetetlen,
lövedék kilövésére alkalmatlan
állapotban, az élre hajtogatott
fényképalbumok és gyászszalaggal
átkötött karikagyűrűk közé csomagolva;
személyenként csak megadott súlyú
gyűlölet adható fel a járatokra
díjmentesen, a szabad súlykeret
légitársaságonként változó. Szűrő- vagy
vágóeszköz csak feladott poggyászban
szállítható, drága, tudatlan barátaim, hisz
a repülőgép senki földje, ott már tudjuk,
ott már, legalább ott komolyan vesszük az
aerodinamika erkölcsi törvényét: ha
zuhanunk, hát együtt zuhanunk. Elveszett
poggyászt az érkező tranzitban kell
bejelenteni.

kép | Lalo de Almeida, Brazília, a *Folha de São Paulo*/Panos Pictures számára

Az amazóniai esőerdőt óriási veszély fenyegeti, mivel Jair Bolsonaro elnök környezetvédelmi szempontból hátrányos politikája nyomán egyre nagyobb lendületet kap az erdőirtás, a bányászat, az infrastrukturális fejlesztés és a természeti erőforrások kiaknázása. 2019 óta tíz éve nem tapasztalt módon felgyorsult a brazil Amazónia pusztulása. A terület kizsákmányolása nemcsak a biológiailag rendkívül gazdag ökoszisztémát pusztítja, hanem számos társadalmi következménnyel is jár, különösen az őslakos közösségek esetében, amelyek kénytelenek megbirkózni környezetük és életmódjuk jelentős romlásával.

A munduruku közösség tagjai repülőre ülnek, hogy átadják a kormánynak a Belo Monte-gát elleni tiltakozásukat. Altamira repülőtér, Pará, Brazília, 2013. június 14-én.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14–16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Vörös István

TIGRISFÉNY

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-18 | VERS, WORLD PRESS PHOTO



Tigris, tigris, ketrecek
mélyén sárga rémület.
Mégis miféle kezek
művelhették ezt veled?

Eltűnik az őserő,

helyén teacserje nő.
Rezervátumba kerülsz,
vad világból menekült,

elüldözött bujdosó!
Nem véd meg se tett, se szó,
se segítség, se harag,
te se tudod magadat.

Nem is érted, mi ez itt,
a félelem fényeit
még nem gyújtották neked,
ám most mégis megesett,

tigrisfénye rád vetül,
nem állat vagy, emberül
jár már át a félelem,
a legutolsó elem,

néha első. Megharap,
te lettél az áldozat.
Nem kérik az istenek,
ők is tudják, mit lehet.

Tigris, tigris, ketrecek
mélyén sárga rémület.
Mégis miféle kezek
művelhették ezt veled?

kép | Senthil Kumaran, India

Indiában a bengáli tigris (*Panthera tigris tigris*) veszélyeztetettnek számít, legfeljebb 3000 példány él még vadon. Az emberi települések, a földművelés és a városfejlesztés egyre inkább benyomul a tigrisek természetes élőhelyére, és szűkíti zsákmányszerzési terepüket. A tigrisrezervátumok és természetvédelmi területek környékén fekvő falvak őslakosai többnyire állattenyésztésből, földművelésből vagy az erdőből élnek. Konfliktus akkor támad, ha a tigris megöli a jószágot vagy esetenként a gazdáját is, ami ritkán ugyan, de előfordul, amikor a feldühödött emberek

bekerítik a településekre behatoló tigriseket.

felső kép | Kilenc hónapos tigriskölyök fekszik egy ketrecben, miután befogták Valparaiban, az Anamalai Tigrisrezervátum közelében (Tamil Nadu állam, India) 2021. október 17-én. Valparai településen az erdő jelentős részét kiirtották, hogy helyet csináljanak a teaültetvényeknek, ezért rengeteg az ember-állat konfliktus.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Z. Karvalics László

KIFELE A ZÓNÁBÓL

WORLD PRESS PHOTO

2022-10-19 | PRÓZA, WORLD PRESS PHOTO



Ahol egy összetöporódó településen van, és ki is nyit a hentesbolt, ott az emberek felkelnek, felöltöznek, belenéznek a tükörbe és vásárolni indulnak, hogy süssenek és egyenek.

Élnek. Átélnek. Felélnek. Túlélnek. Remélnek. De vajon álmodnak és terveznek-e még?

Hiszen a folyamat egy ponton túl visszafordíthatatlan, a mindennapi élet szövete valójában szétfeszlett már, valami végleg megszakadt. Sebesen közeleg a perc, amikor a hús kereskedelméből már nem lehet megélni, túlsúlyos gazdája az ócska bódét is bedeszkázza majd, hogy elköltözzön, ha van hová. S akkor ezt a fatákolmányt is bekebelezheti a visszakúszó zombi-dzsungel, ahogy az egykori aranybánya gödreit.

Már ha marad addigra valami az őserdőből, és nem irtották ki országnyi foltokban, hogy utat építsenek az Amazonason át. Akkor vajon hová és meddig kell szaladni a pusztulás elől? Hol őrződik meg a rend és az értelem, Brazíliában és a világon?

néma vágyakozás

A magukra maradt négy lábúak még nem tudják, hogy elveszett otthonuk, családjuk és tálkájuk után hamarosan kirakati hús és csont se lesz, amire nyálat csorgathatnának. Hiába rostokolnak türelmesen, hogy eljőjön az idejük. Az ugyanis soha nem jön el. Így esélyeső ténfergésükben van valami hátborzongatóan fenyegető is, mert néma vágyakozásuk a minden és a semmi határán inkább a végítélet hírnökeivé, és nem az évtízszredes szövetség-üzenet újrateremtőjévé teszi őket. A társulásnak, legalábbis számukra, vége. Ha szerencsénk van, adatik nekik kis idő megtapasztalni, milyen ember nélkül élni egy civilizáció előtti vad világban. Ezért is borzongató megtudni, hogy a haldokló települést épp Altamirának hívják, akár csak az őskori barlangrajzairól ismert spanyolországi helyet, az egyik életfészket, ahonnan a Homo Sapiens nagy kalandja elindult.

Ki-k választhat, milyen járulékos értelmezési lehetőségeket erőltet még Lalo de Almeida képére. Az apokalipszis csontfagyasztó zenéjét hallja-e a távolból erősödni, miközben a Háború, a Járvány és az Éhínség allegóriái baljóslatúan köröznék a mindjárt elvesző utolsó hídfőállás körül, vagy Tarkovszkij Stalkerének fekete kutyája jut inkább az eszébe – aki nemcsak egy nevenincs kultúra hírmondó kacatjait ellepő patak vizét zavarja fel, hanem az embert követve kitrappol a Zónából is, hogy kapjon egy kis tejecskét, mielőtt rettenetes fáradságtól és kozmikus csalódástól letaglózott új gazdája odazuhanna mellé a padlóra, aludni.

Bárhogy is. Lesz másnap, lesz valamilyen ébredés.

kép | Lalo de Almeida, Brazília, a *Folha de São Paulo*/Panos Pictures számára

Az amazóniai esőerdőt óriási veszély fenyegeti, mivel Jair Bolsonaro elnök környezetvédelmi szempontból hátrányos politikája nyomán egyre nagyobb lendületet kap az erdőirtás, a bányászat, az infrastrukturális fejlesztés és a természeti erőforrások kiaknázása. 2019 óta tíz éve nem tapasztalt módon felgyorsult a brazil Amazónia pusztulása. A terület kizsigerezése nemcsak a biológiailag rendkívül gazdag ökoszisztémára van pusztító hatással, hanem számos társadalmi következménnyel is jár, különösen az őslakos közösségekre, amelyek kénytelenek környezetük és életmódjuk jelentős romlásával szembesülni.

Kóbor kutyák bámulják a hentesboltban lógó húst Vila da Ressacában, ahol korábban aranybányászattal foglalkoztak, de mára szinte teljesen elnéptelenedett. Brazília, Pará állam, Altamira, 2013. szeptember 2.

WORLD PRESS PHOTO 2022 kiállítás

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

1088 Budapest Múzeum krt. 14-16.

2022. szeptember 23. – október 30.

Szirmai Panni

FRISS HÚS

[HÁTTAL – VÁLOGATÁS A FORTEPAN KÉPEIBŐL]

2022-10-24 | HÁTTAL – VÁLOGATÁS A FORTEPAN KÉPEIBŐL, NOVELLA



Irgalmatlanul tör. Mégsem kellett volna elfogadni ezt a kölcsöncipőt. Már reggel tudtam, hogy kínszenvedés lesz. De mit csináljak, ha előírás? Talán észrevétlenül le tudom venni, csak egy pillanatra kibújok belőle. Óvatosan lábujjhegyre emelkednék, a ballal letolnám a pántot hátul a jobbról... Egy kicsit megbillentem. Pár milliméter, és lelépek a dobogóról, még kibicsaklik a bokám. Megpróbálom újra. Csak be ne

szoruljon a sarka a lécek közé. Kicsit megvakarom a bokám, mintha szúnyog csípett volna meg. Sikerült kipiszkálni. Reménytelen, nem tudom levenni. Még 4 óra és 12 perc a napból.

tekintettel vetkőztetni

Rettenetes ez a testszag. Mit használnak ezek a nők? Ennél még a Krasznaja Moszkva is jobb. Szerencse, hogy szabadtéri rendezvény, nem bírnám ki egy sátorban. Mekkora ötlet volt ezért

feljönni Pestre. Nyári gyakorlat a könyvkiadónál, főnyeremény! Anyám annyira meghatódott, hogy kérés nélkül felajánlotta a legújabb kockás ruháját. Persze, csak kölcsönbe. Borzalmasan áll, nem az én méretem. De ahhoz ragaszkodott, hogy alávegyek valamit, így legalább nem szúr annyira az anyag. Óriási lehetőség, hogy itt ácsoroghatok a hőségben három napon keresztül. Legyek hálás. Mondjuk, arra tényleg nem számítottam, hogy egy szék sem lesz. Vagy egy hokedli. És hogy nem lehet olvasni. Itt őrizgetem a könyveket két napja, és egyet sem nyithattam ki. Kipakolás, elrendezgetés, sarkok igazítása, kínálgatás igen. Lapozgatás nem. Mint a zöldségesnél, amikor kiírják, hogy ne nyúlj hozzá. Esetlen beszélgetések a vevőkkel. Mindent én csinállok, eladás, kasszázás, szatyor. A többiek meg feszítenek, mint a vitorla. Legtöbbször úgy tesznek, mintha itt se lennék. Szemrebbenés nélkül pletykálnak mindenkiről a kiadóban, mosolyogva, a távolba tekintve, mintha a sarkon közeledő ismerősnek örülnének. Nevetséges színjáték. Közben mindenki tudja róluk, még én is, hogy kifeküdték maguknak az utat. Sokra mentek velem. Itt állnak mellettem, mint kofák a piacon. A vevők megnéznék mindhármukat. Főleg a férfiak. Ha lehetne tekintettel vetkőztetni... Borzalmasan meleg ez a ruha, a tarkóm is izzad. Jönnek elém, sorban állnak, lökdösődnek és néznek. Nem az irodalmi klasszikusok miatt tapossák egymást. A többiek oldalba löknek, milyen sor van előtted! Kedvesnek kell lenni. Egy férfi találomra kiválaszt egy könyvet, megveszi. Megérinti a kezemet, ahogy nyújtom a visszajárót. Szándékosan nem nézek rá, vigyorog, mint egy kiskutya. Lenyálná rólam a ruhát. Igyekszem szenvtelenül és gyorsan kiszolgálni, csak menjen már. Mindegyik úgy méreget, mintha engem lehetne megvenni kilóra. Egyre jobban izzadok, kiszállnék már a kirakatból.

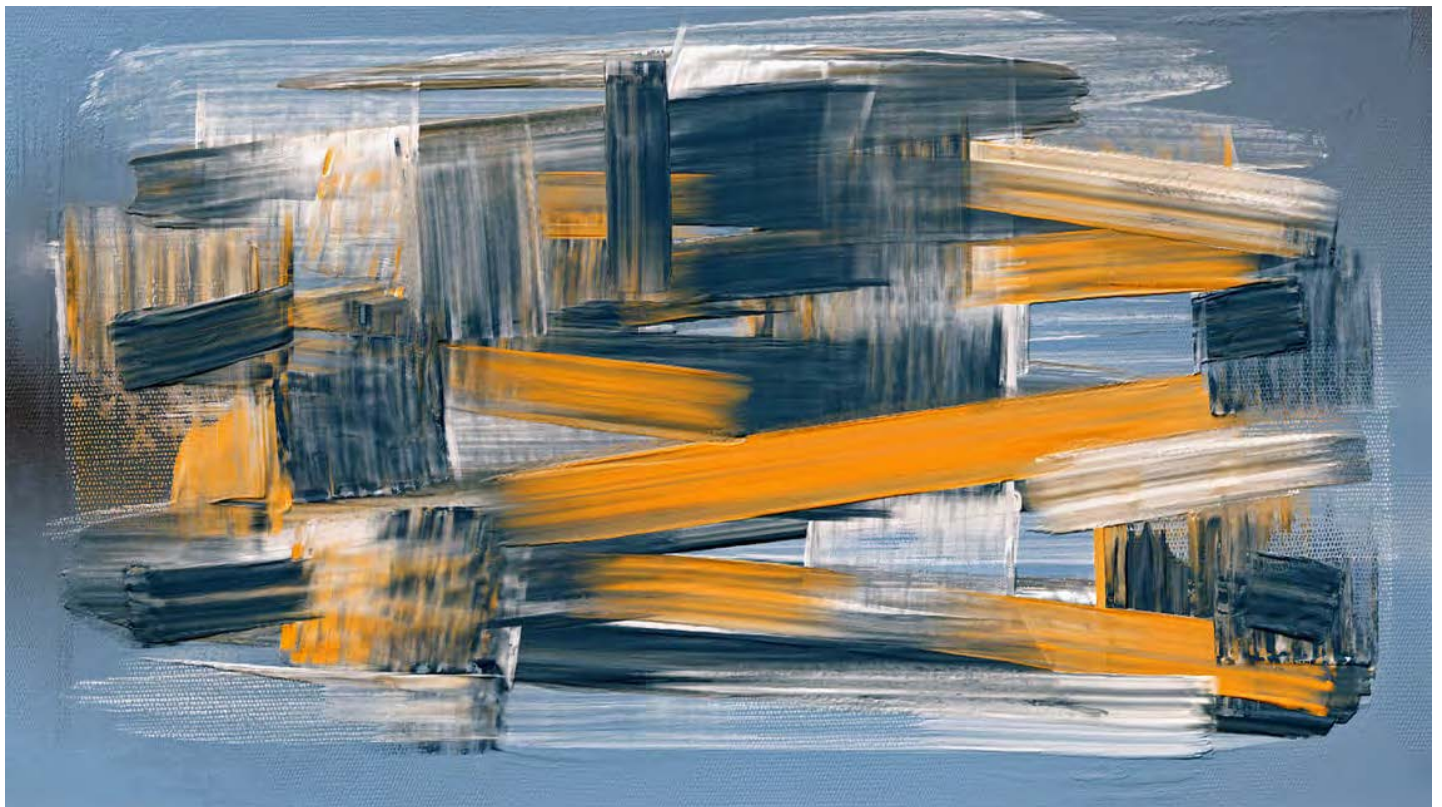
Megint eltelt egy félóra, mindjárt negédesen felém fordul az egyik kolléganőm: Drága, elugrunk a cukrászdába egy kávéért, neked is hozzunk valamit? Nem, köszönöm, diétázom. Haha, a te korodban? Gyilkos pillantások. Legalább eltűnnek egy kicsit és lehet olvasni. Leveszem a cipőt, lábujjhegyen nem is feltűnő. Boldogság. Már csak 3 óra 48 perc.

kép | Fortepan / Gyulai Gaál Krisztián

Bacsák Dániel

A LÁTHATATLANOK 12.

2022-10-30 | ESSZÉ



Egyszer volt

2016 júliusában az intaházi pszichiátria szakmai napján vettünk részt intézményünk lakóinak vándorkiállításával és zenekarával. Ekkorra már eldőlt, hogy K. G. augusztus elsejével távozni kényszerül az igazgatói posztról, mi, a legközelebbi munkatársai pedig jól tudtuk, a váltással nemcsak egy (számomra kivételes) vezetőt veszítünk, hanem annak az esélyét is, hogy valami maradandót alkothassunk Szentgotthárdon.

pártkáderből lett főigazgató

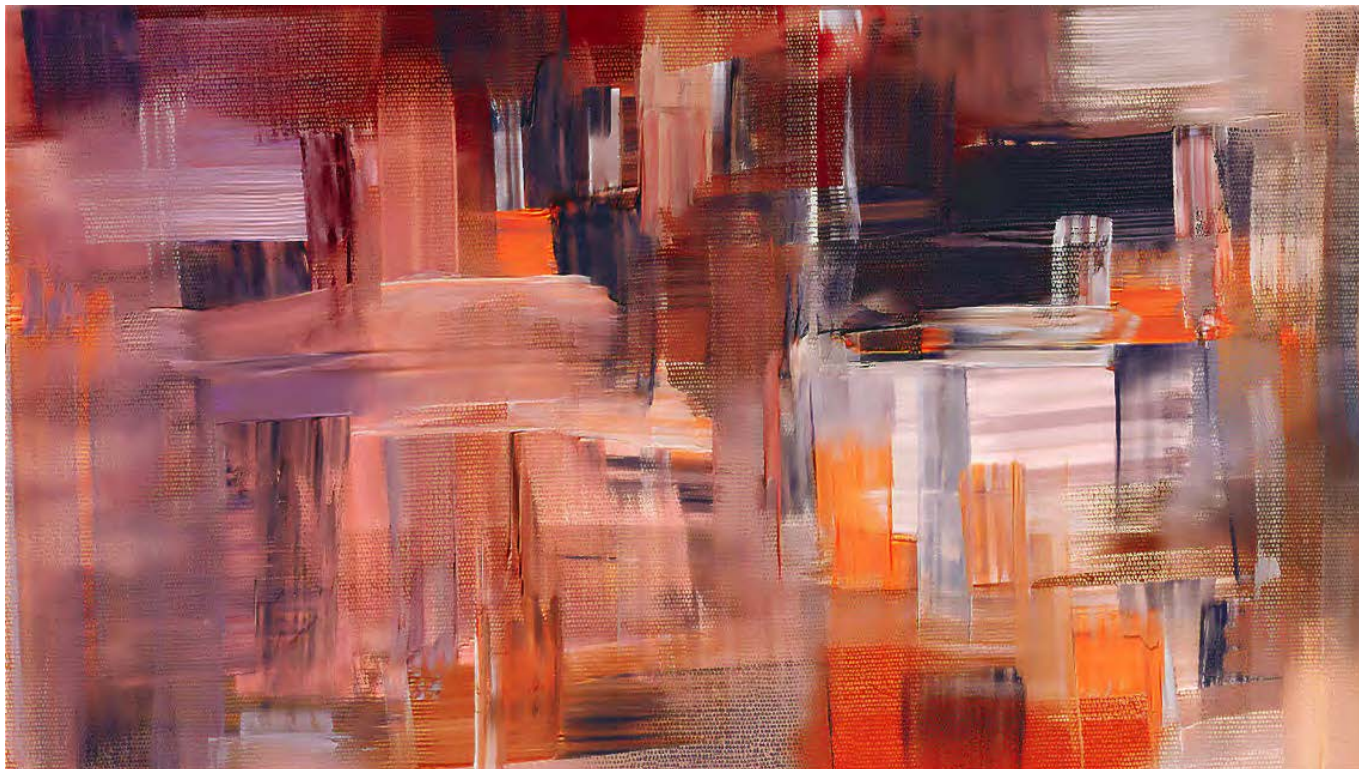
Olyan intézetben töltöttük együtt ezt a napot (K. G., a művészeti programot összeállító T. M., fellépő lakóink és én), ami az 1957-ben megjelent *Aranyketrec*

óta kultikus helynek számít, és ami rehabilitációs szemléletével, terápiás közösségével és munkaterápiás profiljával változatlanul etalon a szakmában – közben a szociban feszülten várták az állami fenntartó laikus (történész végzettségű) pártkáderből lett főigazgatóját, hogy rendhagyó módon személyesen mondjon ítéletet az intézményvezetői státuszra belülről pályázó két jelölt felett.

Szimbolikus volt: Intaházán megtapasztaltuk, még utoljára közösen, milyen célokat tűztünk ki egykor mi magunk is, ugyanezen a napon Szentgotthárdon végérvényessé vált erőfeszítéseink hiábavalósága.

*

Szentgotthárdon töltött utolsó félévem hosszan elnyúló, lassú agónia volt. Hetente tartottunk búcsúztatókat a Terápiás Csoport egyre-másra távozó tagjainak (ekkor vásároltam fel Hollós István *Búcsúm a Sárga Háztól* című remekművének szinte összes antikváriumban fellelhető példányát); csalódottan vettük tudomásul, ahogy egymás ellen fordulnak a dolgozók, ki-ki a maga módján igazodva az új rend új elvárásaihoz; tehetetlenül figyeltük, miként válnak súlytalanná egyik pillanatról a másikra az ellátás szakmai szempontjai.



K. G. egyik utolsó intézkedéseként ugyan még bővítette a Közalkalmazotti Tanács (KAT) jogköreit, hogy a dolgozók, a szervezeti struktúra és a szakmai program némi védelmet kapjon, vagy legalább időt nyerjen az új vezetés – korábbi csoportvezetőm lett az igazgató – átgondolatlan, sok esetben indulatvezérelt változtatásaival szemben, de a negatív folyamatokat ez sem tudta megállítani. Hiába készített a KAT ötoldalas, részletes indoklással ellátott panaszbeadványt, amit a fenntartónak és az ombudsmannak, valamint a szakmai kamaráknak, társaságoknak és szervezeteknek is elküldött, érdemi választ nem kapott rá, alapos vizsgálatot nem eredményezett. Különösen a szakmabeliek tétlensége volt kiábrándító: annak ellenére, hogy a szentgotthárdi intézet volt (a Lipót 2007-es bezárása óta) az ország legnagyobb létszámú pszichiátriája, valójában még őket sem érdekelte a sorsa, többségük egyáltalán nem ismerte, nem foglalkozott vele. Ezért aztán néhány hónapnyi parttalan, de annál több energiát felemésztő küzdelem után december 23-án mások mellett én is benyújtottam közalkalmazotti lemondásomat.

A segítő kapcsolatokban általában, de különösen egy bentlakásos intézményben érzelmileg mindkét fél, a segítő és a kliens számára is rendkívül nehéz folyamat a búcsú. Ahogy korábban lépésről lépésre fel kellett építenem a bizalmat, hogy a lakók

hajlandóak legyenek befogadni az életükbe, amikor kiléptem, figyelmem kellett, hogy ne újabb hirtelen, magyarázat nélkül maradt veszteségélmény érje őket, mint életükben oly sokszor – elvégre többségük éppen ezért és így került szociális otthonba.

igazán erős karakter

Ilona 40 éves nő, akit hebefréniaival ^[1] és borderline személyiségzavarral ^[2] diagnosztizáltak. Édesapja kamionsofőr volt, édesanyja 11 éves korában halt meg. Hat testvére

közül az egyik – tisztázatlan körülmények között – egyszer kilökte őt lakásuk ablakán, ezután állami gondozásba került. 17 éves korától kezelték pszichiátrián, Lipótmezőn tizenhét alkalommal vették fel osztályra. Már 18 éves kora óta a szentgotthárdi Otthon lakója, ahova a maga módján beilleszkedett. Viharos párkapcsolatban él(t) egyik lakótársával, akitől teherbe esett, de abortálták. A dolgozók többsége kedvelte szeszélyes viselkedése és indulatkitörései ellenére is, mert más pillanataiban ragaszkodó, humoros és kedves volt, a lakóközösség igazán erős karaktere.

Ilona mégis gyakorta követett el öngyilkossági kísérleteket, szinte napi rendszerességgel. Felmászott épületek tetejére, pengével vagdosta magát, mértéktelenül alkoholizált. Mikor megismertem, már egyetlen centiméternyi ép bőrfelület sem volt a testén, lábától a feje búbjáig vastag hegek borították – tulajdonképpen éppen ez akadályozta meg, hogy a falolás után elvérezhessen. Valójában nem akart meghalni, ezekkel az önsértésekkel kommunikált. Némegyszer előfordult, hogy miután megvágta magát, jókedvűen besétált az irodámba beszélgetni: egy alkalommal csak néhány perc elteltével tűnt fel, hogy a garbója lassan átázik a vértől a nyakán ejtett tízcentiméteres vágás miatt. Terápiarezisztens volt, azaz a gyógyszeres terápia nem segített neki, pszichoterápia szóba sem jöhetett, de ettől még nem voltunk teljesen eszköztelenek. Azt biztosítottuk számára (dolgozók és lakótársak), ami hiányzott az életéből: egy kvázi-családot, ami akkor sem fordul el tőle, ha bántóan viselkedik; ami századik és százegyedik alkalommal is ellátja sebeit; ami a határok hol tágabbra, hol szűkebbre engedésével, de keretet ad a mindennapjainak.



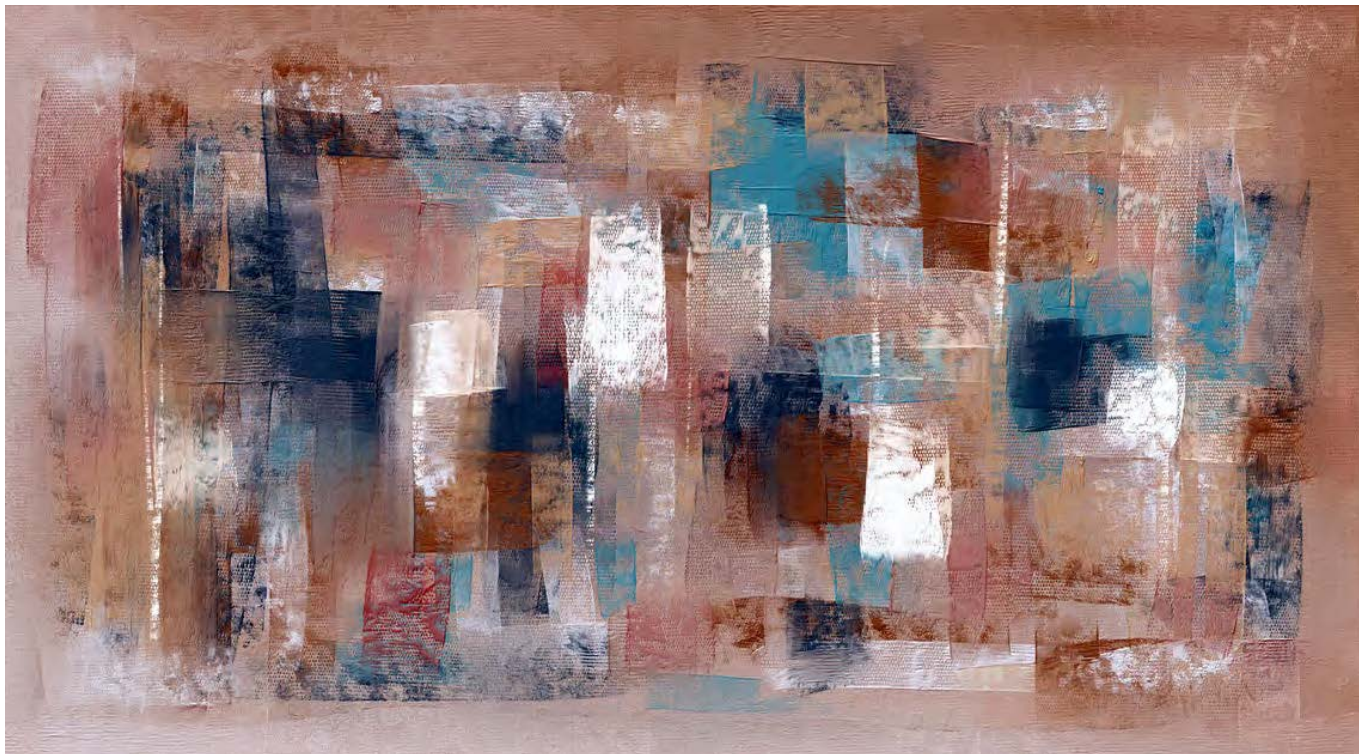
Ilonát szoros viszony fűzte T. M.-hez és hozzám, bár meg kell vallanom, kliens még nem küldött el annyiszor és olyan választékos káromkodásokkal a francba, mint ő. Miután T. M.-mel mindössze néhány nap különbséggel adtuk be lemondásunkat, világos volt, hogy távozásunk erős érzelmeket, indulatokat fog kiváltani Ilonából, amiket, ha önmaga ellen fordít, komolyabb szuicid késztetésekhez vezethetnek. Ahogy közeledett az utolsó munkanapunk, egyre többször ült vagy feküdt le az irodánk előtti folyosón, akár órákra. Távozásunk valódi okáról – mint mikor szülők válnak el – természetesen nem beszélhettünk, ez azonban elkerülhetetlenül azt a gyanút keltette benne (és általában a lakók többségében is, hiszen sorra távoztak segítők), hogy miatta, vagy legalábbis a lakók miatt megyünk el. Az érzést sok-sok beszélgetéssel igyekeztük tompítani, és arról is biztosítottuk, nem leszünk elérhetetlenek számára, T. M.-el bármikor összefuthat Szentgotthárd központjában, elvégre helyi lakos, velem pedig levelezhet, válaszolni fogok neki. Végül egy fiatal pszichológus kollégánk hathatós segítségével, aki még fél évet lehúzott az Otthonban, sikeres volt a le- és elválás – bár átmenetileg gyakoribbá váltak Ilona önsértései, befejezett öngyilkosságot nem követett el, idővel pedig, mint oly sokszor már az életében, alkalmazkodott a változásokhoz. Levelet csupán egyszer írt.

nincs hova menniük

Ilonáé egyetlen búcsútörténet a sok közül, de jól mutatja, milyen felelőtlenség ezeket a bentlakásos intézményeket egyik pillanatról a másikra alapjaiban megrendíteni, főként ha még csak nem is szakmai indokok miatt teszik. Ha minden el- és megromlik, a szakemberek ugyan tovább állhatnak, de a véglegesen elhelyezett lakóknak nincs hova menniük, ők nem kereshetnek önszántukból másik helyet, ahol talán majd jobb lesz minden. A rendszer hibás működése és az átgondolatlan döntések nagyon is kézzelfogható, húsbavágó szenvedést okoznak a végeken.

*

Az új vezetés egy éven belül bezárta a Rehabilitációra Felkészítő Osztályt, lakatot tett a külső kertészetre, felfüggesztette a Közösségi Konfliktus- és Bűnmegelőző Stratégiában foglaltak végrehajtását, felszámolta a Terápiás Részleget, leépítette az országos hírnévre szert tett művészetterápiát. Az intézmény néhány hónap leforgása alatt állt vissza az egy évtizeddel korábbi izolációs szemléletre, csak hogy lényegesen rosszabb kondíciók mentén, hiszen az állami fenntartásból fakadó költségvetési korlátozások következtében a tárgyi és a személyi körülmények (a személyzet eleve alacsony létszáma harmadával csökkent az elmúlt öt évben!) már nem voltak elégségesek az elfogadható színvonalú ápolás-gondozás biztosításához sem.



Lemondásom után nem sokkal a megyei kirendeltség vezetőjének címzett éves beszámolómban – túllépve a formai és tartalmi előírásokon – kritikusan reflektáltam a mögöttem hagyott időszak egészére, különös tekintettel a negatív változásokra, a szöveget pedig február végén, utolsó munkanapom reggelén, a napindító jelentésen megosztottam a jelenlevő kollégákkal és vezetőkkel is. Felolvasásomat néma csönd követte. Távozásom után helyemre nem kerestek és nem vettek fel senkit. Nem tartották szükségesnek, a státuszomat megszüntették.

Epilógus

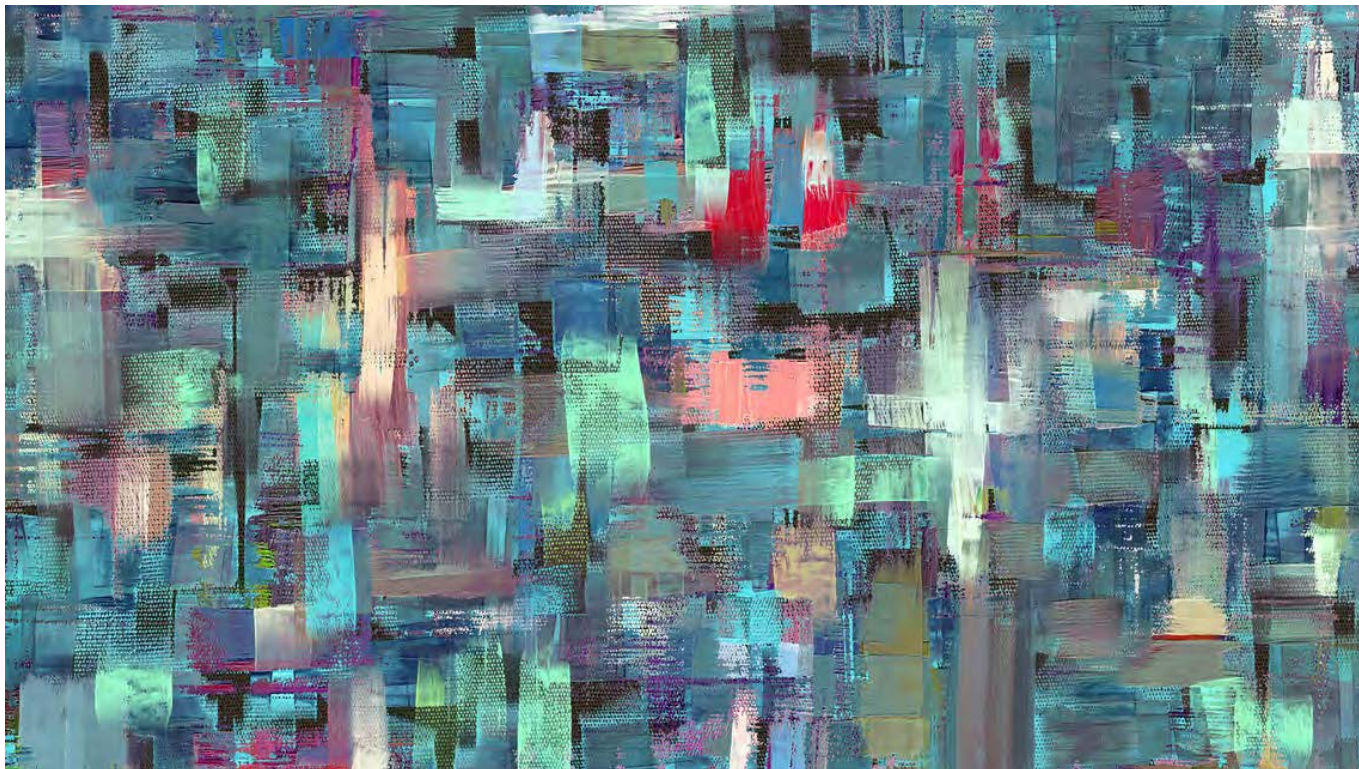
„Minden állam közmíveltségi hőmérője [...] a betegekről való általános gondoskodásban mutatkozik leginkább.” Ezt Bolyó Károly, a lipótmezei elmeagyógyintézet egyik igazgatója mondta a magyar orvosok és természetvizsgálók pozsonyi nagygyűlésén, 1865-ben. ^[3] Már százhatvan évvel ezelőtt evidencia volt, hogy egy társadalom civilizáltságának megbízható fokmérője nem a hadserege mérete, tudósainak és művészeinek számossága, nemzeti mítoszainak grandiózus reprezentációja, hanem hogy miképpen nyújt segítő kezet kiszolgáltatottá vált embertársainak, így többek között a mentális betegséggel küzdőknek.

nem kíván segíteni

Mikor ezeket a sorokat írom, a szociális ügyekért is felelős belügyminiszter éppen törvénybe foglalja: „az egyén szociális biztonságáért elsősorban önmaga felelős,” az állam pedig csupán utolsó a felelősségi sorban, akkor hajlandó közbe lépni, ha a magukra hagyott családok, az autonómiájuktól megfosztott önkormányzatok és az egyházi irányítású karitatív szervezetek is elbuktak. Ez nyílt kimondása, hogy a hatalom nem kíván segíteni a rászorulókon, úgy véli, sorsa felett mindenki maga rendelkezik. Gondolja és tesz így a koronavírus-járvány idején, egy kegyetlen háború szomszédságában, hétről hétre mélyülő megélhetési válság közepette.

Igaz, a bentlakásos pszichiátriákon élő emberek életében ez a deklaráció érdemi változást aligha okoz. Alig egy évtizede történt, hogy az állam az addig többnyire jó gazdaként működő önkormányzatoktól elvette a szociális intézmények többségét, köztük a pszichiátriai betegek otthonait, hogy aztán látványosan ne kezdjen velük semmit, majd kimazsolázza közülük az értékesebbeket az egyházak számára. (Még ezek a szerencsésebbek, mert magasabb normatívát kapnak, mint az állami kézben maradt intézetek.) Pedig ekkor a világban és itthon is régóta nem látott gazdasági konjunktúra volt, uniós források ezermilliárdjai áramlottak az országba, többek között – papíron – a szociális ellátórendszer fejlesztésére, például a nagy intézményeket kiváltani hivatott, támogatott lakhatási programokra. Ijesztő belegondolni, hol lesznek a sorban ezek az ellátottak (vagy inkább ellátatlanok), amikor a keveset kell majd szétosztani – láttunk már hasonlót a történelem folyamán.

A gondoskodásra képtelen, vagy azt szándékosan elutasító állam legfőbb szövetségese a társadalmi közöny. A részvét és a szolidaritás hiánya a tudatlanságból fakad, hogy amit nem látunk, amit nem hallunk, amit közvetlenül nem tapasztalunk meg, annak még a pusztta létezését is tagadhatjuk, vagy a valóságot úgy torzítjuk (torzítják az erre hivatottak), hogy a legkevésbé sértse önmagunk és közösségünk jószágáról, erkölcsi fölényéről alkotott képünket.



A pszichiátriai betegek otthonaiban élők ezreire a legnagyobb veszélyt ez a társadalmi közöny jelenti. Mert egy intézményt lehet jól s rosszul vezetni, de sohasem lehet függetleníteni a társadalmi és politikai közegtől, amiben létezik – előbb vagy utóbb, de a kinti valóság bekopog az ajtón, átugrik a falon, bemászik az ablakon. Hiába próbáltuk növelni a városi kimenők gyakoriságát és hosszát, amikor az önkormányzat bűnmegelőzési bizottságának – melynek állandó meghívott tagja voltam – rendszeres napirenden kívüli pontja volt a(z akkori) szélsőjobboldal lakóink elleni agitációja. Hiába kíséreltünk meg intézeteken kívüli munkahelyeket szerezni munkaképes ellátottjaink számára, amikor még az ipari park nyugati tulajdonban lévő nagyvállalatait is a „szocisokkal” szembeni előítéletek vezérelték. Hiába dolgozta ki K. G. az Otthon „kitagolásának” (szakszerűen: intézménytelenítésének) szakmai és pénzügyi koncepcióját a legapróbb részletekig, amikor „más politikai érdekek” miatt még csak válaszra sem méltatták. A sort hosszan folytathatnám, de a részleteiben eltérő esetek eredője közös: a pszichiátriai betegek, kiváltképpen akik már a végállomáson vannak, nem számítanak.

*

A kollektív közöny talán egyetlen ellenszere, ha éles reflektorfényvel világítjuk meg az addig árnyékvilágban élőket – valahogy úgy, ahogyan Hajnóczy tette az 1970-es években, meglehetősen sikerrel, hiszen még az akkori autokratikus rendszerben és korlátozott nyilvánosságban is érdemi változásokat generált szociográfiájával.

kategorikus imperatívusz

Sziszifuszi küzdelem ez, a változás esélye pedig – ebben az egyre csak erősödő ellenszélben – csekély. Segítő szakemberként mégis morális kötelesség, kategorikus

imperatívusz megcselekedni mindent, ami módunkban áll. Ezzel a tizenkét fejezettel az volt a célom, hogy láthatóvá tegyem az eddig láthatatlant, „ősregi előítéletek sűrűjébe akartam világítani és egy új földnek sejtését támasztani.” [4]

De ezzel még korántsem fejeztem be. Mesélnem kell, újra és újra, egyetemi katedrákon, újságok hasábjain, baráti asztaltársaságok körében, mert csakis így lehet szembeszállni a bentlakásos pszichiátriai intézetekben élő kilencezer ember elfeledésével, mindaddig, amíg ezek a helyek léteznek. Hogy ne maradjanak egyedül.

És azt hiszem, még nem is mondtam el minden elmondhatót. Ahogy Hollós írta egykor, úgy érzem én is: „Munkám végére értem. Munkám elején állok.” [5]

Az Otthon lakóinak nevét a szerző megváltoztatta.

1. A skizofrénia egyik alcsoportja, ami jellemzően fiatal korban alakul ki. Gondolkodási zavar, erős érzelmi hullámok és sok esetben súlyos inkoherencia jellemzi. A viselkedés bizarr, autisztikus, gyakran infantilis, a téveszmék és a hallucinációk átmenetiek. ↑
2. Jellemző a szeszélyes hangulatingadozás és az érzelmek korlátlan kirobbanása. Dühkitörések, önkárosítások, fekete-fehér látásmód kísérik, az érzelmi viszonyulások egyik pillanatról a másikra válhatnak át szeretetről gyűlöletre és fordítva. ↑
3. Bolyó Károly (1865): *Miként lehetne hazánk szegény sorsú elmebetegeit jutányosan s gyógyápolási szempontból célszerűen elhelyezni*. Orvosi Hetilap 1865; 5: p. 66–68. ↑
4. Hollós István (1990 [1927]): *Búcsúm a Sárga Háztól*. Cserépfalvi kiadó, p. 125. ↑
5. p. 126. ↑